

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

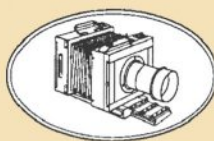
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OBJEKTIV

Nr. 121

September 2008

Dansk Fotohistorisk Selskab

Indhold

1

Historien om den midttyske fotoindustri

3. del

Lars Schönberg-Hemme

14

S.E. Svendsen

Historien om et fotoværksted

Klaus –Eckard Riess

18

Fotografiet fra håndværk til industri-håndværk

Holger Bonde-Hansen

26

BILLEDGRUPPEN

Gerhard Ryding

En Billedrejse:

På sporet af 'Den tabte Tid'

Flemming Berendt

Fra fængsel til Tallins Fotomuseum

Flemming Berendt

34

Joseph Niépce får en 'gæst'

Richard Winther

37

Hvad fortiden gemte!

Hoffotograf Jens Petersen

39

BOG & UDSILLINGSOMTALE

Flemming Berendt

40

SAMLERDILLEN

Min samling af fotoemblemer

Jørgen Forsberg

46

'DIT & DAT'

Møderækken, foreningsmeddelelser, anvisnings- og orienteringsnyt

Redaktion

Flemming Berendt

Korrektur

Jens Mathiessen

Forside: Hjemmebygget småbilledkamera fremstillet af værkfører Åge L. Nissen (1893-1970) på sølvvarefabrikken C.M. Cohr i Fredericia i 1938. Kameraet har koblet afstandsmåler og parallelaksselforskydning og blitzsynkronisering. Materiale: forsølvet nysølv. **Danmarks Fotomuseum**

Historien om den midttyske fotoindustri

3.del

Lars Schönberg-Hemme

Fra tidligere beretninger her i Objektiv ved vi at den tyske industri kom ud for store omvæltninger i mellemkrigstiden. På en række væsentlige områder har Tyskland frem til 1.verdenskrig været verdensførende. Men fra og med krigsophøret og revolutionen i 1918 og Versaillesstraktaten i 1919 er det ikke længere tilfældet.

Store landområder er gået tabt. Det gælder Elsass-Lothringen (Alsace-Lorraine), Saarland, Nordslavien (Sønderjylland), og dele af Posen og Østpreussen, i alt 13,5% af Tysklands areal og 7 mio tyske indbyggere. Oven i det kommer så samtlige kolonier. Der skal betales helt uoverskuelige krigsskadeserstatninger. På den baggrund er der ikke noget at sige til at den nybagte demokratiske republik kastes ud i en langvarig depression.

Man kan sige at til sammenligning er det intet imod hvad den anden store tyske stat, Østrig-Ungarn, bliver udsat for. Men det er ingen trøst, tværtimod. Økonomisk set har Tyskland på mange måder hængt sammen med Østrig. Det gælder f.ex. i høj grad det østligste af de midttyske industriområder, nemlig Schlesien.

Tyskland mister ganske vist kun et relativt lille areal af sin del af Schlesien. Men hele den østlige del, som har hørt til Østrig, bliver en del af det nye Polen. Og adskillelsen til den vestlige del af Schlesien bliver så drastisk, at selv veje, gasledninger, og jernbaner afbrydes.

Fotoindustrien kommer helskindet gennem krigen

Hvis vi kun fokuserer på den midttyske fotoindustri, sker der sådan set kun ringe tab. Saarland rummer ganske vist en del. Men det er ikke tabt, kun besat - og økonomisk udnyttet - af Frankrig og England i en 15-årig periode. Og de øvrige tabte områder må mest karakteriseres som landbrugsland, Tysklands spisekammer.

Krigens ophør sætter umiddelbart en bremse på al industri i Tyskland - også fotoindustrien i Midt-tyskland.

Men forud for det, lige før og under krigen er der sket en kraftig expansion.

Ernemanns logo

Dresden er i stadig stigende grad blevet Tysklands - og Europas - centrum for fremstilling af kameraer af enhver art.

De to største - og lige store - fabrikker Ica (delvist Zeissejet) og Ernemann er dominerende på markedet og har en meget alsidig produktion.

Men det betyder ikke at der ikke findes andre væsentlige kamerafremstillere i Midt-tyskland. Voigtländer har siden 1849 ligget i Braunschweig i det østlige Niedersachsen ret tæt på grænsen til Sachsen-Anhalt.

I 1.del af denne artikelrække omtales firmaets rolle som det første der kan lave et ordentligt portrætoobjektiv til de første daguerreotypkameraer fra 1839, Petzvalobjektivet. Men det har også på mange andre måder været med i udviklingen af det moderne kamera. F.ex. er det Voigtländer der allerede i 1849 udvikler verdens første kamera helt af metal. Parallelt med firmaet Astro deler det æren af at have fremstillet verdens første seriefremstillede zoomobjektiver. Men det sker først langt senere.

I tiden omkring 1.verdenskrig er Voigtländer en væsentlig konkurrent til Ica og Ernemann og har ligesom dem en alsidig produktion. Og i modsæt-

ning til dem har det altid haft egen objektivudvikling og har også på det punkt medvirket til fotografiens udvikling frem mod stadig større perfektion.

Objektivfabrikanterne

Goertz i Berlin er Tysklands næststørste fremstiller af objektiver, men har også en stor kameraproduktion.

Hugo Meyer i Görlitz ved grænsen mellem Sachsen og Schlesien (Prøjsen) er en af de helt væsentlige fremstillere af objektiver, og det fremstiller også kameraer. Men karakteristisk for Görlitz er det at byen rummer en hel underskov af virksomheder med tilknytning til fotografi, bl.a. adskillige kamerabyggere.

Fotomuseet i Görlitz

Ligesom Hugo Meyer findes der andre højt klassificerede optiske virksomheder i Midtjylland som sælger objektiver til en mængde små og større kamerafabrikanter.

Tessarobjektivet fra Carl Zeiss

Bedst kendte for eftertiden er:

Carl Zeiss, Jena (Thüringen)
C.P.Goertz, Berlin
Ernemann, Dresden (Sachsen)*
Hugo Meyer & Co., Görlitz (Sachsen)
Plaubel & Co., Frankfurt a.M. (Hessen)
Julius Laack, Rathenow (Brandenburg)
Emil Busch, Rathenow (Brandenburg)
Jos.Schneider & Co., Kreuznach (Rheinland-Pfalz)
Oskar Simon, Dresden (Sachsen)
Ernst Leitz, Wetzlar (Hessen)
Voigtländer & Sohn, Braunschweig (Niedersachsen)*
Astro, Biellicke & Sohn, Berlin**

*) Ernemann og Voigtländer fremstiller så vidt vides kun objektiver Til egne kameraer.

**) Astro bliver først stiftet i 1922.

Derudover findes der også en række meget kendte optiske virksomheder i Sydtydskland; men dem ser vi bort fra i denne forbindelse.

Inflation

Alle disse optiske virksomheder og ikke mindst deres aftagere, de mange kamerafabrikanter, kommer i løbet af første halvdel af 1920'erne i store vanskeligheder. Inflationen hærger og når omkring 1923 højder som vi i vore dage kun kender fra Zimbabwe. Salget af kameraer kommer ned på et lavpunkt, som står i grel modsætning til det store salg før krigen. Der er naturligvis ikke noget mærkeligt i det. Et kamera, selv et kasseapparat, er for de fleste en luksusvare, som man må undvære i hårde tider.

Millionerne ruller!

Desværre rammer denne udvikling ikke kun den optiske og fotografiske industri. Den rammer stort set al industri og skaber massearbejdsløshed. Svaret fra virksomhederne på alle disse ulykker er enten at gå konkurs og dermed forsvinde eller at

søge fusion med konkurrenterne inden for branchen for at kunne opnå stordriftsfordele. Den tredje mulighed, at fortsætte som selvstændig virksomhed, står kun åben for de få.

Der har tidligere her i Objektiv været bragt artikelsier om både Zeiss og Ernemann, som omtaler denne ubehagelige periode af Tysklands industrihistorie. Derfor bliver den ikke skildret særlig detaljeret her.

De store fusioner

Fra ca. 1925 og frem sker der en lang række fusioner i Tyskland og der opstår en række megastore firmaer. De tre største er Krupp, I.G.Farben, og Zeiss Ikon (incl. Carl Zeiss) i den rækkefølge.

Krupp har ikke så meget med foto at gøre, men dog lidt (filmprojektorer).

I.G.Farben (fusion 1925) omfatter bl.a. de hidtidige konkurrenter inden for den fotokemiske industri Bayer og Agfa.

Zeiss-Ikon (fusion 1926) omfatter Ica, Ernemann, Goertz, og Contessa-Nettel (den sidste en virksomhed fra Stuttgart i Baden-Württemberg). Specielt ved denne fusion er det at aktiemajoriteten ejes af Carl Zeiss Stiftung, som, fordi den er en fond, ikke kan indgå direkte i aktieselskabet Zeiss Ikon. Men reelt er der tale om én stor samlet virksomhed - om end rent geografisk spredt ud over landkortet.

Nogle virksomheder forbliver selvstændige

Blandt de virksomheder der overlever uden at lægge sig sammen med nogen, kan vi først og fremmest nævne Voigtländer. Det skal dog siges at firmaet i 1925 som en følge af krisen reelt skifter ejer, idet aktiemajoriteten købes op af Schering, en stor farmaceutisk koncern.

Også Ernst Leitz, som i 1924/25 begynder at fremstille kameraer, klarer skærene og består den dag i dag om end under andet navn.

Den optiske virksomhed Plaubel & Co. fra 1910 starter allerede i 1912 en produktion op af pressekameraer i mellemformat (Makina) og er virksom helt frem til 1970'erne. Rettighederne til navnet er opkøbt af et japansk firma og der fremstilles stadig et storformatkamera med navnet Plaubel.

Der findes naturligvis også andre mindre virksomheder som overlever krisen i tyverne. Man kan f.ex. nævne Ihagee i Dresden. Men det er et ret ubetydeligt firma som ligger underdrejet i den periode. Storhedstiden for Ihagee begynder først i 1933 og især 1936 med Exakta.

Hvad er fordelene ved fusion?

Man kan filosofere længe over modsætningen mellem fordelene ved henholdsvis fri konkurrence og stordrift. Når næsten alle de små og mindre virksomheder forsvinder og erstattes af et gigantisk fortagende, kunne man forledes til at tro at det på sigt ville gå ud over innovationen og kreativiteten. Zeiss Ikon bliver fra sin dannelse og sammen med Carl Zeiss og Scotts glasværk verdens næststørste koncern for foto - kun overgået af Kodak.

Zeisskoncernen satser meget hurtigt på et forenklet varesortiment, på små formater (fra 6x9 til 24x36), på moderne samlebandsproduktion, en logisk arbejdsdeling mellem de mange fabrikker, og på den højest opnåelige kvalitet.

Dertil kommer at Zeiss sætter alle sejl til for at udvikle ny avanceret teknik. En så stor virksomhed har råd til at bruge tid på forskning og forsøg og til at ansætte særlig dygtige, videnskabeligt uddannede teknikere.

I praksis kommer det til at virke sådan at Zeiss bliver det store lokomotiv inden for branchen. Men det kommer ikke til at udelukke at der gror en række virksomheder op i Zeisses skygge, især ikke når de kan byde på specialiteter som Zeiss ikke producerer.

Konkurrence bliver der ved med at være. Kodak er jo verdens største, og blandt de tyske fabrikker appellerer specielt Voigtländer og Rietzschel med deres populære modeller til de samme kunder som er baggrunden for Zeisses masseproduktion. Når det gælder Zeisses flagskib, den dyre Contax, er Leica fra Leitz en hård konkurrent. Dertil kommer de områder som Zeiss slet ikke dækker, f.ex. storformat og enøjet spejlreflex. Men til disse kameratyper har Zeiss muligheden for at levere objektiverne.

Morale: Intet er så skidt at det ikke er godt for noget.

Agfa i perioden 1909-30

Fabrikken i Berlin-Treptow 1928

Farbenplatte-optagelse fra 1916

Som skrevet ovenfor indgår også Agfa i en kæmpefusion, I.G.Farben, i 1925.

Her er situationen en lidt anden; for Agfa er ikke kun en fotokemisk fabrik, men en kemisk fabrik. Udgangspunktet har som beskrevet i forrige nummer af Objektiv været syntetisk farveproduktion på basis af stenkulstjære, anilinfarver. Det har nærmest været en tilfældighed at Agfa er slået ind på at fremstille fotokemikalier som en ganske lille sideproduktion til det øvrige program. Tilfældigheden har været ansættelsen af den 30-årige kemiker Momme Andresen i 1887 som - nærmest uden for arbejdstid - opfinder fremkalderen Rodinal året efter. Rodinal er efter mit bedste skøn den berømteste fremkaldere der overhovedet findes - og i hvert fald den der i længst tid har været i ubrudt produktion. Den er stadig en meget benyttet fremkaldere af

den lille trofaste skare der stadig fotograferer analogt i sort/hvid.

Pladsen bliver trang i Berlin

I forrige afsnit standser beskrivelsen af Agfa med året 1909. Og det er ingen tilfældighed; for i det år begynder Agfas fotografiske æra for alvor.

Virksomheden er hjemmehørende to steder i Berlin hvor expansion p.gr.a. pladsforholdene er umulig. Det ville naturligvis være muligt at finde en større grund et andet sted i Berlin. Men flere forskellige forhold gør det u hensigtsmæssigt. Der er for det første grundpriserne i hovedstaden. De er høje. Lønningerne er også væsentlig højere end ude i provinsen.

Agfa har allerede i 1896 flyttet størsteparten af sin farveproduktion ud til en ny fabrik ved landsbyen Greppin i Bitterfeld Amt i Sachsen-Anhalt, lige op til jernbanen mellem Berlin og Leipzig/Halle. Argumentet her har ud over de to første været at grundvandet er bedre i Greppin end i Berlin. Det har betydning for farveproduktionen. Et fjerde argument har været at der er nem og kort adgang til billig energi. Bitterfeld er Tysklands store brunkulsområde.

Ikke en nicheproduktion, men en egentlig filmfabrik

Når Agfa nu - i 1908 - står over for den store beslutning for alvor at satse på foto, er det svært at bestemme sig for hvor den nye fotokemiske fabrik og filmfabrik skal ligge. En placering ved Frankfurt am Main bliver overvejet. For det er allerede dengang stedet hvor alting samles: industri og penge. Men for at få en velfungerende filmfabrik er et krav uomgængeligt: Der må ikke være smog i luften.

Og det er der åbenbart ikke i Greppin, selv om der ikke er specielt langt til de enorme brunkulsminer syd for byen Bitterfeld.

Valget falder altså på Greppin. Agfa har allerede flere år tidligere købt en grund på 25ha meget tæt på farvefabrikken med henblik på udspredning af spildevand fra farvefabrikationen. Den ligger lidt længere væk fra jernbanen i nabokommunen Wolfen og tæt på den lille landsby af samme navn. Det med jernbanen er ikke noget problem. I hine tider har det været en selvfølge at anlægge et sidespor til en større virksomhed. 15.juni 1909 åbnes sporet, som forbinder det nye fabriksområde med farvefabrikken og med stationen i Wolfen. Jernbanen er nødvendig fra starten, fordi den er den eneste effektive transportvej for de meget store mængder byggemateriale der skal bruges i forbindelse med byggemodningen og opførelsen af det første afsnit af Filmfabrik Wolfen.

Filmfabrik Wolfen

23.juli foreligger byggetilladelsen fra de kommunale myndigheder.

Fabriksanlægget er tegnet af arkitekten, professor H.Wach i 'historicismestil', d.v.s. en stilart hvori der indgår elementer af tidligere tiders byggestil - ofte fra flere forskellige perioder på en gang. På denne tid synger den arkitektoniske historicisme på sidste vers, og man kan heller ikke sige at H.Wach har brugt overdrevne effekter på de 9 første bygninger som han står for (bygningerne nr.111, 112, 113, 114, 117, 118, 120, 123, og 164 efter den nuværende nummerering).

Det tager et halvt år for ca. 500 bygningsarbejdere at opføre råhusene. Til det medgår der bl.a. 6,5 mio gule mursten. Det næste halve år bruges på at bygge det indre af fabrikken op. 19.juli 1910 besigtiger den lokale kommunaldirektør og bygningsinspektøren fra Bitterfeld Amt den færdige fabrik og udsteder produktionstilladelse.

1. produktionsår 1912

Straks derefter begynder ansættelsen og oplæringen af personalet. Desuden skal der - naturligvis - overvindes en række indretningsmæssige problemer, som man ikke havde forudset. At indrette en så stor filmfabrik er ikke sket før i Tyskland og må betragtes som en ingeniørmæssig pioneropgave.

De sidste måneder af året og det meste af 1911 går med forsøgsopstillinger og korte produktionsforløb. 1912 bliver derfor det første år med normal produktion.

396 beskæftigede producerer 13,8 mio meter positivfilm, 575.400 meter negativfilm, og 75.460 meter acetylcelluloidfilm (sikkerhedskinofilm).

Som man kan se af tallene er positivfilm, d.v.s. kinofilm, den helt dominerende vare. I det hele taget er det store behov for kinofilm i et underholdningshungrende Europa baggrunden for at fabrikken i det hele taget er blevet bygget og at Agfa har lavet en så kæmpemæssig investering.

Sikkerhedskinofilmen har som skildret i forrige nummer af Objektiv været længe undervejs og voldt mange problemer. Nu har Agfa som den første løst problemerne, og den er kommet i produktion, om end i forholdsvis beskedent omfang.

Det viser sig allerede efter det første produktionsår at efterspørgslen er større end hvad fabrikens kapacitet kan leve op til. Man forsøger med en endeløs række af udvidelser af kapaciteten inden for de eksisterende bygningsrammer, med tilbygninger og ombygninger at øge produktionen. Der opstår som en følge af disse tiltag hele tiden nye flaskehalse i den lange produktionskæde: energiforsyning, gyderi, mellemprodukter, emulsionering, oparbejdning.

Filmfabrik Wolfen II

Derfor bliver det besluttet at bygge Filmfabrik II. Det sker i 1914 og byggeriet omfatter i alt 8 nye bygninger (med numrene 169-176). I denne del af fabrikken kan man nu isolere fremstillingen af film til almindelige kameraer.

1.verdenskrig bryder ud i dette år, og det medfører næsten øjeblikkeligt en nedgang i produktionen. Bygningen af Filmfabrik II bliver standset midt i forløbet og først færdigbygget i 1916.

Nedgangen i produktionen giver fabrikken bedre tid til at udvikle nye varettyper, især inden for rullefilm, som på denne tid vinder meget stærkt frem på pladernes og planfilmens bekostning.

Mangelsituationen under krigen giver fremgang

I 1916 går det fremad igen. Det skyldes først og fremmest at der på grund af krigen nu næsten ikke importeres emulsionsvarer længere.

Regeringen går aktivt ind i fremskaffelsen af de nødvendige råstoffer, bl.a. af kolloidiumuld.

Til gengæld udvikler og producerer Agfa en flyverfilm og bliver på denne måde en aktiv deltager i krigen.

For regeringen står det klart at spillefilm ud over til underholdning og fornøjelse kan bruges til propaganda. Men det kan man strengt taget ikke klandre Agfa for.

Produktionen når dette år op på i alt 25 mio meter film. (Der er lidt usikkerhed om dette tal. Muligvis er det højere).

I 1917 indleder Agfas filmfabrik en sideproduktion af glasklar folie til gasmasker og bliver på denne måde endnu mere involveret i krigen. Man erindre sig den uhyggelige rolle som firmaet Bayer og især dets direktør Carl Duisburg har spillet i sidste fase af 1.verdenskrig (omtalt i sidste nummer af Objektiv).

Verdens første pankromatiske film bliver sendt på markedet. Den har en hurtighed på 5/10°DIN (3/6° ISO efter nutidig norm. Man skulle have ventet 2/5° ISO; men jeg mener at huske at filmfabrikanterne på et tidspunkt i 1960erne har ændret deres beregningsmetode og sat angivelsen af følsomheden på deres film op).

Viscose

Agfa tager dette år det første skridt til en ny produktionsgren, som senere skal vise sig at få meget stor betydning. Det sker med ansættelsen af den schweiziske kemiker F.Dietler-Jaeger, som forsker i fremstillingen af tøjfibre på basis af cellulose (viskose, kunstsilke, cellulid).

Derudover bliver 1917 et succesår med 1200 medarbejdere og en produktion på 50 mio meter film, heraf 29 mio meter kinofilm.

I 1918 bliver gyderiet udvidet. Det meget iøjnefaldende vandtårn bliver bygget og en extra høj skorsten ved bygning 118, som rummer fabrikkens kraftværk.

Det første forsøgsanlæg for viskose indrettes.

Produktionen af film når op på 60 millioner meter.

Også efter krigen går det fremad

Som man kan se af disse tal har krigens gang ikke samme indflydelse på Agfas filmproduktion som den har på objektiv og kamerafremstillingen i Tyskland. Efter et dyk ved begyndelsen af krigen stiger produktionen til usædvanlige højder. Efter krigen bliver det ved med at gå fremad. Det ser ud til at nok købes der ikke så mange kameraer p.gr.a. de dårlige tider. Men der kan godt blive råd til at købe film til dem man har i forvejen. Fremgangen falder nemlig ikke mindst på rullefilm.

I 1919 må man bygge en speciel konfektioneringsafdeling til de utrolig mange filmformater og spoletyper der findes dengang.

Det videnskabelige laboratorium

I 1920 bliver det nødvendigt at udvide jernbanenettet på fabrikkens område, bl.a. med henblik på at bygge en ny udvidelse af fabrikkens.

1920 er også året hvor Agfas videnskabelige filmlaboratorium indrettes. Forskning har ellers tidligere fundet sted i Berlin-Treptow. Det er kun den del af forskningen der vedrører film der overføres. Lederen bliver O. Matthies, som i første omgang kaster sig over udvikling af stabilisatorer til forbedring af lagerfastheden, og af mulighederne for at

forbedre farvefølsomheden over hele spektret, så man kan opnå en naturligt virkende gråskala.

Agfa-Negativ-Spezial

I 1921 opnår laboratoriet sin første succes. Ud fra de erfaringer man har gjort med den nye pankromatiske emulsion udvikler det en kinonegativfilm med navnet Agfa-Negativ-Spezial. Jeg går ud fra at denne film bl.a. får betydning som basis for kopiering og mangfoldiggørelse af spillefilm.

Røntgenfilm tages også på programmet dette år.

Den årlige produktionskapacitet på det samlede anlæg efter bygningen af Filmfabrik Wolfen II på 100.000 mio meter film bliver næsten nået med 98.000 mio meter. Efterspørgslen på verdensmarkedet efter Agfafilm bliver ved med at stige. Man går derfor i gang med planlægningen af Filmfabrik III.

Filmfabrik Wolfen III indbefatter cellulosefiberproduktion

Bygningen sker allerede i 1922, og årskapaciteten når dermed 160.000 mio meter film. Den faktiske produktion bliver 119.000 mio meter.

Udvidelsen omfatter også en afdeling til fremstilling af kunstsilke på basis af cellulosefibre. Og det er endda kun det første lille skridt hen mod en meget stor produktion af forskelligartede celluloseprodukter.

Man kan sige at fotografiske emulsionsvarer og kunstsilke ikke har ret meget med hinanden at gøre og at det er ejendommeligt at Agfa vælger at fremstille to så forskellige produkter på den samme fabrik. Årsagen er sikkert at basen til en film jo er et celluloseprodukt. Det har føltes naturligt at overføre erfaringerne fra det ene til det andet.

I 1923 udvides fabrikkens endnu engang, stadig under betegnelsen Filmfabrik Wolfen III. Udvidelsen bliver ikke gennemført så hurtigt som planlagt p.gr.a. tilbageslag på markedet. Den bliver først ført til ende i 1925. Men der bliver ikke afskediget arbejdere. Tvært om: i dette år når arbejdsstyrken op over 5.000.

Lysbilledfilm og smalfilm

I 1924 bliver en omvendefilm lanceret. Den imødekommer en voksende interesse for at se lysbilleder. Filmen kommer samtidig til at danne grundlag for en anden gren inden for amatør fotografi, nemlig smalfilm (16mm), som bliver populær i de

kommende år. Smalfilm bliver ikke kun et legetøj for amatører. Den bliver taget i brug inden for undervisning og anden form for oplysning.

I 1925 går det fremad igen. 145 mio meter film bliver der solgt, en produktionsfremgang i forhold til året før på over en tredjedel.

Sortimentet omfatter nu alle tænkelige afarter af emulsionsmaterialer til brug i kameraer og de dertil hørende kemikalier til fremkaldelse, fiksering, m.m.

Agfas størrelse vokser hele tiden i bygningsmasse, antal beskæftigede, og i produktion. Og den er langt den største virksomhed i det område den ligger i. Men den er stadig kun verdens næststørste filmfremstiller efter Kodak.

Forskningen samles i Wolfen

I 1927 lykkes det endelig det videnskabelige laboratorium under O.Matthies efter 7 års forskning at

Filmfabrikken i Wolfen 1927

udvikle stabilisatorer til film der forbedrer lagerfastheden. Det har især betydning for hurtige film. Og det gør det langt mere sikkert at fotografere i troperne.

For at opnå større effektivitet i arbejdsgangene inden for hele virksomheden og dermed opnå større konkurrenceevne overflyttes i 1928 det fotokemiske laboratorium, som på dette tidspunkt ledes af professor J.Egget, fra Berlin-Treptow til Wolfen. Dermed er hele Agfas fotosektor samlet på et sted - bortset fra én nytilkommen produktionslinje, som omtales nærmere nedenfor, nemlig fotopapir.

J.Eggert bliver leder af de samlede videnskabelige laboratorier i Wolfen, som har til huse i den meget imponante krumme bygning som man oftest ser, når der skal bringes et billede af filmfabrikken.

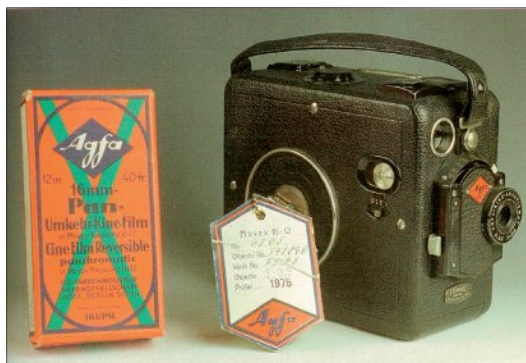
G.Wilmanns bliver driftchef for produktionen. Det er ham der kommer til at stå for en helt ny teknolo-

gi som er blevet mulig efter bygningen af Filmfabrik Wolfen III. Man går bl.a fra 54 cm brede filmbaner i gyderiet til baner på 120 cm. Sammen med det hører også at fabrikken nu forsker videnskabeligt i udvikling af gelatine og indretter en afdeling til fremstillingen.

Som leder af det arbejde udnævnes dr.Brunken.

Samme år stiftes datterselskabet Agfa Ansco i USA.

Agfa Superpan

Agfas første filmkamera Movex

Dette år bliver endnu en forbedret kinofilm tilbudt, Agfa Superpan, en meget hurtig negativfilm som placerer Agfa mange længder foran konkurrenterne.

Polyvinylchlorid

Oven i det fotografiske kommer i stadig stigende grad udviklingen af tekstilfibre. Produktionen af kunstsilke får stadig større økonomisk betydning, og Agfa ansætter E.Hubert som på basis af forskning af prof. dr.Hermann i løbet af et par år finder ud af hvordan man kan lave syntetiske fibre af stenkulstjære, polyvinylchlorid. Det er første gang det lykkes at fremstille fuldsyntetiske tøjfibre. Produktet udvikles videre i løbet af endnu nogle få år og markedsføres under navnet Perlon. Det har de samme egenskaber som det lidt senere nylon (fra DuPont USA 1938).

Sådan kan man blive ved at oprejse milepæle for den succesrige virksomhed Agfa, i denne artikel isoleret til Filmfabrik Wolfen, og altså ikke til den virksomhed der foregår på f.ex. farvefabrikkerne.

Vi har her omkring 1930 endnu mere markante landvindinger inden for sort/hvid filmteknologi til gode. De bliver bragt i næste artikel.

Agfa er trods alt ikke alene på markedet

Ligesom Zeiss-Ikon inden for kameraproduktion nok er markedsdominerende, men ikke eneråden-

de, er Agfa trods sin størrelse ikke den eneste filmfremstiller i Tyskland.

Her er nogle enkelte mærker fra begyndelsen af 30'erne angivet:

Eisenberger
Hauff
Herzog
Kodak (Berlin)
Kranseder
Lomberg
Mimosa
Perutz
Schleußner
Voigtländer
Westendorp
Zeiss-Ikon

Af disse navne er det jo nok (ud over Kodak) Perutz der er det berømteste navn. Firmaet er hjemmehørende i München og grundlagt 1880 af en tjekke (dengang østriger) ved navn Otto Perutz (1847-1922). Han sælger firmaet allerede i 1897.

Det der nok især har gjort Perutz berømt er dets flyverfilm fra 1914, som i mange år er den film som har den højeste opløsningsevne, 80-100 linjer/mm, og som er udslagsgivende for småbilledfotografens opståen i 1924/25 (Leica).

Schleußner fra Frankfurt am Main er også værd at

Fabrikken i Bobingen og det kemiske laboratorium i Rottweil

hæfte sig ved. Under varemærket Adox fremstiller det den film som for en kort periode i begyndelsen af 50erne har den bedste opløsningsevne. Men det er jo langt senere.

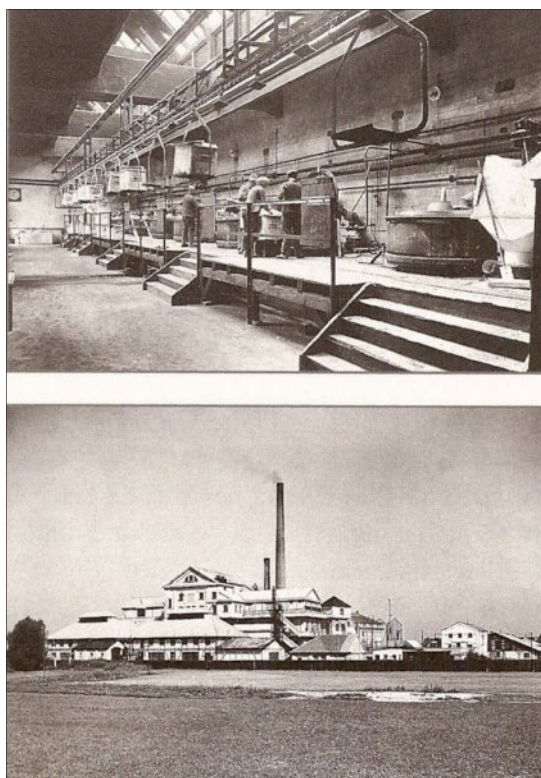
I.G.Farben

I 1925 sker noget helt afgørende, og til dels uforståeligt, for Agfa. Firmaet indgår i en megafusion med en række andre kemiske virksomheder under navnet I.G.Farben. Når jeg skriver „til dels uforståeligt”, er det fordi det går godt for Agfa i 1925. Bevares, der har været en skrift på væggen nogle gange. Men i modsætning til hardwareindustrien inden for foto har softwareindustrien slet ikke været truet på sin existens.

Forklaringen skal nok søges i Agfas andre aktiviteter, primært farvefabrikationen. Måske har lederne og aktionærene følt sig tiltalt af trygheden ved at gå sammen med alle de rigtig store kemiske virksomheder i Tyskland.

En anden grund kan have været at Agfa er den blandt de fusionerende virksomheder der virkelig betyder noget inden for foto.

Bayer er den eneste af de andre fusionspartnere der har foto på programmet, nemlig i form af fotopapir (se forrige nummer af Objektiv). Ved fusionen overgår denne produktion til Agfa, dog uden at flytte papirfabrikken fra Leverkusen. ●

Cellulosefabrikken i Eilenburg og fabrikken i Premnitz

Kamerafabrikken

Leif Johansen

Dix – en af de små tyske kamerafabriker!

Tiden efter 1945 var i Tyskland en periode med overlevelseskamp, idérigdom og vilje til selvstændighed. På trods af materialmangel, indre grænser mellem de enkelte besættelsezoner og bureaukrati lykkedes det for mange at opbygge små virksomheder med baggrund i Tysklands store ekspertise på det finmekaniske område, herunder kamerafabrikation.

Måske gav disse begrænsninger netop de små kamerafabriker en mulighed for at vokse op og overleve. Der har sandsynligvis i tiden efter 1945 været omkring 60 ganske små kamerafabriker, medens de store og de mellemstore hver for sig lå på et antal omkring 12.

Da vi når frem til 60'erne, forsvinder alle disse små fabriker; nogle går konkurs og dem med gode ideer bliver købt op af de store, medens andre bare lukker. Det sidste er tilfældet med Dix i 1958. Flere var som dette firma et enkeltpersons firma eller også få personers værk (AkA Friedrichhafen)

Personen

Firmaet blev startet af Hans Walter Voss (1908-1968). Walter Voss blev født i Thüringen. Han voksede op i og omkring Düsseldorf. I forældrenes familie finder man finmekanikere, maskinbyggere, tårnurnagere og smede; men Voss får selv en uddannelse

inden for handel herunder eksport. Voss var nu en 1,90 m høj flot mand. Efter sin uddannelse flyttede han rundt i Tyskland. Han skiftede ofte arbejdsopgaver og bosted. Under krigen var Voss indkaldt til

luftværnsartilleriet og kom efter sigende igennem uden at have sagt 'Heil Hitler' en eneste gang.

Ved krigsafslutningen befandt han sig i amerikansk krigsfangenskab. Han slog sig ned med sin familie i Ulm an der Donau og grundlagde her i 1947 Dix fabrikken med produktion af afstandsmålere og senere kameraer.

Dix fabrikken blev lukket i solvens ved nytår 1957/58.

Han flyttede til Schweitz, giftede sig for anden gang med en kvindelig kunstner og bosatte sig i dette land, først i den sydlige del senere nær den tyske grænse ved Bodensøen. Egentlig permanent arbejde havde han ikke, men hans interesse for moderne kunst førte til, at han forsøgte sig uden succes som galleriejer på et tidspunkt, hvor han allerede var præget af den sygdom, der førte til hans død 60 år gammel.

Voss var sikkert et rastløst menneske, hvor der hele tiden skulle ske noget nyt. Han havde to store interesser: kamerateknik og moderne kunst. Han var en habil landskabsfotograf.

Hans interesse for kameraer begynder allerede i slutningen af 20'erne, hvor han tilsyneladende har udviklet idéer til modeller. Det ser ud, som om han kort før krigen egentlig havde en model og en idé om produktion klar. Han antyder også i sin selvbeskrivelse, da han skal starte firma, at han i årene 1939 – 1943 har udført udviklingsarbejde af kameraer sammen med optikfirmaet Hensoldt & Söhne (under Zeiss gruppen) i Leitzbyen Wetzlar. Under krigsfangenskab blev kameraudviklingen taget op igen, og Voss havde en færdig kamera-idé, da han tog til Ulm. Han fortsatte efter Dix perioden med

at studere de nye kameraer herunder de japanske. Der findes også skitser til nye modeller, men han vendte aldrig tilbage til kameraproduktionen.

Grundidéen bag Diax kameraet:

Voss udviklede et kompakt (se foto af Diax Ia) kamera præget af kvalitet, men også til en pris så almindelige mennesker kunne købe det. Som nystartet efter krigen var han ikke bundet af førkrigskonstruktioner. Medens de fleste store efter krigen byggede videre på bælgkammerkonstruktionen og spredte sig over såvel 24 x 36 mm som rullefilmformaterne, nåede han som andre med de samme ambitioner og med inspiration fra Leica og Contax frem til en løsning, 24 x 36 mm – objektiv i fast montering. Diax var som de fleste små fabrikker samlefabrikker med udviklingsafdeling, der bestilte næsten alle dele fra underleverandører, hvorefter disse dele blev finpudset, overfladebehandlet og samlet. Dette betød, at man også valgte en lukkermodel, som kunne leveres færdig til montage; altså en centrallukker fra en af de to store leverandører: Decker Compur eller Gauthier Pronto. Idéen om at lave et kamerasystem med vekseloptik som i Leica og Contax krævede også nogle beslutninger og kompromiser. For at undgå vignettering burde en centrallukker placeres i det optiske hovedplan dvs midt inde i objektivet, men med vekseloptik fører det til en kompliceret linse, hvor kun den forreste del kan udskiftes (bl.a. Retina C løsningen). Hvis lukkeren sidder bagved objektivet, kan man skifte hele objektivet (bla. AkA, Voigtlander Prominent, Braun Paxette II og Altix). Uanset valg af løsning på placering af centrallukkeren, kan man kun have et begrænset udvalg af brændvidder af tekniske- og af vignetteringsgrunde. Derfor blev det for de fleste producenter inklusive Voss konstruktionsløsningen med lukkeren på kamerahuset og linsen foran lukkeren. For et småbilledkamera var udskiftningsmulighederne derfor oftest kun 35 mm og 90 mm. Dog har Diax også 135 mm tele.

Voss valgte til sine kameraer næsten udelukkende Compurlukkeren. De første var Rapid, de senere Synchro. Kun 'billigkammeret' Diaxette blev udstyret med en Pronto / Pronto S lukker. Til gengæld havde han flere optikfirmaer inde i billedet. Han startede med Steinheil (Culminar, Cassar) og Friedrich (Axinon) men snart blev hovedleverandøren Schneider (Xenar, Xenon) og Schneider/Isco (Westar, Isconar) samt Rodenstock (Heligon, Trinar).

Alle hans kameraer har spænding af lukkeren kob-

let sammen med filmfremføringen og spærre for dobbelteksponering. Med overgang til Synchro Compur bliver der en M og X synkronisering. Kameraet har bagvæg, som sættes ind fra neden og skrues fast med en møtrik, der samtidig har hul til stativ (stativgevind er i kamerahuset).

I modsætning til de store fabrikker har Diax kun én grundmodel ad gangen i produktion med variationer i objektiv og udstyr. I det 10-årige forløb er disse grundmodeller:

1. Grundmodel

Diax 1947 - 1949:

- Fast objektiv flad overdel ganske lille søger
- Compur Rapid
- Fast objektiv: Axinon, Culminar og mod slut Xenar
- Styktal omkring 10.000.

Diax 0

Diax I 1950 - 1952:

- Fast objektiv overdel med lille spring
- Compur Rapid senere Synchro Compur
- Fast objektiv: Xenar, Xenon, Heligon
- Styktal omkring 8.000.

Diax I

Diax II 1951 – 1952:

- Fast objektiv, overdel med stort spring
- Koblet afstandsmåler
- Synchro Compur
- Xenar, Xenon, Heligon
- Styktal omkring 5.000.

Diax II

2. Grundmodel

Diax Ia 1952 – 1955:

- Nyt kamerahus overdel stort spring 1952 - 1955
- 3 søger for 35 mm, 45-50 mm, 90 mm
- Synchro Compur
- Lukkeren kan spændes uafhængig af filmfremføring, muliggør dobbelteksponering.
- Vekselloptik egen udviklet skruefatning 35 – 45/50 – 85 – 90 – 135 mm Westar, Isconar, Xenar, Xenon
- Styktal 17.000 – 20.000.

Diax Ia

Diax IIa 1954 - 1956:

- Som Ia, men med koblet afstandsmåler, Ia kan ombygges på fabrikken til IIa.
- Søgeren for 35 mm falder bort
- Styktal omkring 15.000.

Diaxette 1953:

- Kamerahus som Diax Ia med overdel lille spring a la Diax I
- Pronto – Pronto S
- Cassar
- Styktal kan ikke dokumenteres, de fleste blev eksporteret.

Diaxette

Diax Ib 1956:

- Flad hævet overdel uden spring med hurtigopræk ellers som Ia
- Styktal ca. 5000.

Diax IIb 1956:

- Med afstandsmåler og hurtigopræk, ellers som Ib
- Styktal 18.000 – 20.000.

Diax II b

Objektiver fra a serien kunne bruges til b serien, undtagen Westar. De vil dog skulle drejes 90 grader på grund af flytning af den mekaniske kobling af afstandsmåleren..

3. Grundmodel

Diax L-1 1957:

- Ny kamerahus - større tungere
- Egentlig en ny serie c som ikke blev realiseret, L-1, en model der udfyldte et hul produktionen inden lukningen
- Ikke-koblet lysmåler med lysværdi

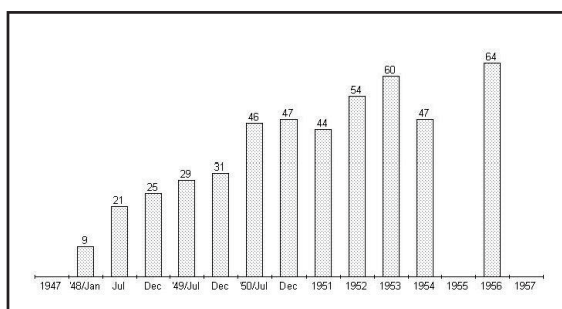
(Gossen)

- Compur Rapid Lysværdi lukkeren var nu placeret i objektivet, ikke bagerst
- Fast optik Rodenstock Diax Trinar
- Styktal ca. 5.000.

Diax L-1

Den samlede produktion i dette 10 år var på omkring 100.000 kameraer. Dette er mindre end en enkelt serie af Praktica FX fra samme periode

Diax produktion

Ud over disse produktionsserier blev der fremstillet en række forsøgsmodeller bla. en Diax Standard som en Diax Ia med vekselloptik, men med en Diaxette overdel. Tilsyneladende er der lavet omkring 10, hvoraf nogle er endt i Australien. Der findes også forsøgsmodeller til den omtalte c serie samt en Diax refleks (SLR med fast objektivet).

Lukning:

I januar 1958 blev fabrikken lukket. Voss tilbød medarbejderne at købe aktier op til 49% men de afslog. Firmaet var solvent og Voss kom tilsyneladende ud med en pæn formue. Årsagen til lukningen havde nok to sider: En personlig og en konjunkturmæssig. På det personlige plan var perioden i Ulm med Diax, den længste sammenhængende periode på et sted og med et arbejde for Voss. Han var nok ved at trænge til luftforandring, som den tilsyneladende rastløse sjæl han var.

Hvad angår det konjunkturmæssige, ville en fortsæt-

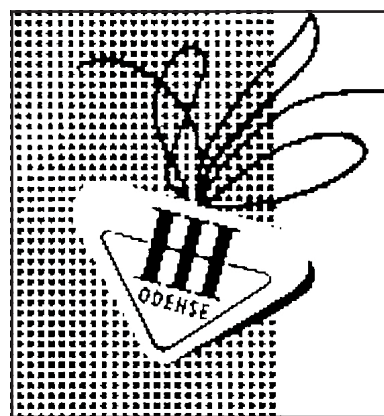
telse kræve teknisk nyudvikling, stor kapital og lavere krav til kvalitet af hensyn til salgspris. Konkurrenter rykkede nærmere, eksporten vaklede og den tekniske linie var nu koblet lysmåler, automatisering, spejlrefleks og billigere spaltelukkermodeller (Edixa og Praktica).

Skulle produktionen fortsætte, som Dacora og King gjorde, måtte styktallet op, prisen ned og måske derpå 'fremmedproduktion' til Porst og andre handelskæder.

Voss stoppede, medens legen endnu var god.

Eksport:

Voss var fra mellemkrigstiden skolet i eksport. Diax kameraproduktionen blev derfor spredt ud i hele verden, især Australien og Sydamerika, men også til USA kom Diax. Over 1/3 af produktionen er sikkert blevet eksporteret.

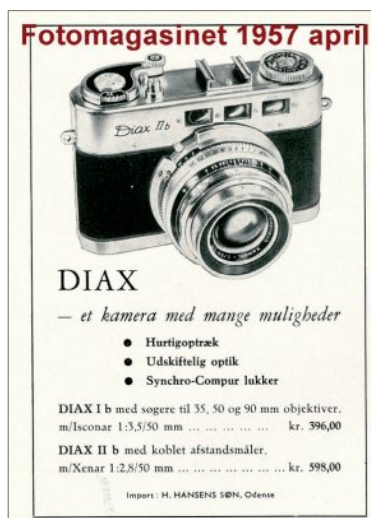
H. Hansens logo

I Danmark blev Diax importeret af firmaet H. Hansens søn i Odense fra omkring 1953 til 1958. Dette firma havde annoncer i Fotomagasinet for DIAX i disse år. Jeg købte selv min Diax Ia (ca. 300 kr) hos Proki Jernbanegade i Odense i 1955, Proki tilhørte familien H. Hansen (fotograf Sjøgren Hansen).

Dette køb er det eneste sikre køb jeg har kunnet finde i Danmark. På museet i Herning er en Diaxette og en Diax L-1. Men oprindelsen af disse kameraer fortøner sig. Jeg ved, at en person har et Diax Ia, men det kan være købt i Sverige. For nylig var en Diax Ia til salg på QXL, men sælgeren havde ingen viden om oprindelsen. Finland havde Voss store problemer med; han fik en aftale, som ikke blev opfyldt af aftageren. Efterlysning i Norge og Sverige har ikke givet resultater bortset fra en samler, der har et Diax L-1, som beviseligt er købt af en norsk student i Tyskland.

Da jeg er i løbende kontakt med Peter Geissler, som har skrevet DIAX historien, er jeg meget inte-

resseret i informationer om Diax i Skandinavien, særlig i Danmark. Desuden vil jeg gerne vide mere om firmaet H. Hansen og H. Hansens søn i Odense.

Hvorfor købte jeg så en Diax Ia? Jeg var 15 år gammel, nykonfirmeret og i besiddelse af gavepenge til et kamera. Den Vitessa, som stod i vinduet hos den lokale fotohandler i Faaborg, var for dyr. Så kørte vi til Odense med toget, og der faldt jeg totalt for Diax. Syncro Compur med 1/500 sek var lige sagen og tanken om flere objektiver (fattigmandsleica syndromet) afgjorde valget.

Som de fleste andre fik jeg aldrig en tele, men objektivet (Isconar) kunne skrues af, og jeg nåede at få en original mellemring mellem Diax skruengang og det mere almindelige Leicagevind. Denne ring monterede jeg i en konservesdåse, som så udgjorde tubus i et hjemmebygget forstørrelsesapparat uden kondensatorlinse, men med mælkeglas under pæren. Det gav nogle meget lange belysningstider, men fremragende bløde forstørrelser.

Samling:

I dag har jeg enkelte eksemplarer af alle undtagen Diax II, Diax Ib, og Diax L-1. Vidvinkel og telelinse har jeg stadig ikke; de er sjældne og rasende dyre. Kamera med Xenon og Heligon er også dyre. De nævnte kameramodeller fra de små serier kommer sjældent til salg og stiger til høje priser på auktioner. Diax har i løbet af de sidste par år udviklet sig til et kultkamera.

NB:

Mange objektiver har en skade i den yderste ring – når et objektiv skal monteres skal afstandsmålerstangen passe ind i et hul, inden ringmøtrikken skrues til. Hvis ikke, ryger objektivet af og ned på gulvet, derfor har halvdelen af kameraerne i samlingen et skadet filtergevind. ●

Denne artikel bygger på en fremragende og dybdegående bog:

Peter Geissler:
 „Das Diax-kamera-Werk Walter Voss
 Kleinbild-Kameras aus Ulm an der Donau
 1947 – 1957“.
 Scripta Mercaturae Verlag D- 55595 St. Katharinen ISBN 3-89590-117-2.
 og Willi Kerkmann:
 Deutsche Kameras 1945–2007“.
 4. Udgave ISBN 3-00-004635-6. Lindemann Stuttgart

Web adresser:

- <http://www.dagnvleif-johansen.dk/diax/index.html>
-
- Egen Diaxside
- <http://www.dagnvleif-johansen.dk/samling/hhansen.html>
Egen H. Hansen side
- <http://mitglied.lycos.de/fotopete/wsite.html>
Peter Geissler
- <http://corsopolaris.net/supercameras/diax1.html>
Italiensk side
- http://www.ukcamera.com/classic_cameras/camindexe.html
Classic cameras (find Diax til højre)

Billeder:

Walter Voss: Diax II, Diax L-1, Statistik over ansatte: Peter Geissler
 Alle andre : Leif Johansen

S.E.Svendsen

Historien om et fotoværksted

Klaus-Eckard Riess

Alle som i mange år har været aktive på den danske fotoscene, enten som importør, grossist fotohandler eller fotograf, vil have en erindring om servicefirmaet S.E. Svendsen i Hellerup.

Igennem næsten 30 år gjorde S.E.Svendsen sig gældende i fotobranchen med teknisk bistand til bladhusene og deres navnkundige pressefotografer, som autoriseret værksted for kendte mærker, og ikke mindst med professionel service for diverse fagfotografer samt store og små filmselskaber.

Det hele begyndte temmelig småt midt i halvtredserne. Pressefotograferne arbejdede dengang endnu med Contax, Rolleiflex og Leica, hvortil kom relativt store elektronflash, hvis kondensatorer af og til krævede formering og hvor syrestanden i akkuerne skulle passes. Desuden skulle nogle af de ældre kameraer forsynes med hjemmekonstruerede synkrokontakter. Alt dette var Svendsen god til at finde ud af. Oprindeligt havde han stået i lære som elektromekaniker i Aabenraa. Endnu under krigen kom han til Okholm i København, hvor han lærte fotomekaniker Gideon at kende, der i sit værksted på Hauser Plads reparerede fotoudstyr for pressen og for fagfotograferne. Nærmest på opfordring af en billedredaktør på Berlingske Tidende startede S.E. Svendsen sit eget selvstændige firma, som tilmed fik rygstøtte, da et samarbejde med Svend Bech-Bruuns importfirma Belgisk Import Co. (senere BICO) kunne aftales. På et tidligt tidspunkt kom således autorisationen for Eumig, Adox, Wirgin Edixa,

Opemus og Brun Hobby flash i hus. Efter den første spæde begyndelse i en kælder på Frederiksdalsvej i Virum, hvorfra Svendsen dagligt tog S-toget til København for at hente reparationer, blev et værkstedslokale i Gothersgade det unge firmas næste domicil.

Forreste th. K.E. Riess, Svend B. Sørensen, Hans Skaarup og S.E. Svendsen

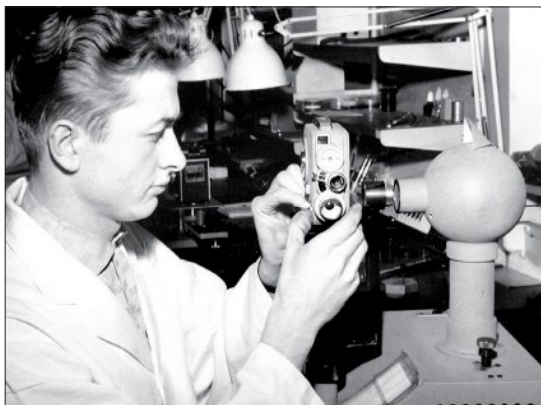
Da Belgisk Import Co. i 1958 flyttede ud til Rygårds Allé 131 i Hellerup, flyttede S.E. Svendsen med, i begyndelsen kun i to mindre lokaler. Men firmaet fik vokseværk og indtog snart hele stueetagen i den bagerste længe af ejendommen. I 1967 kneb det igen med plads, og man flyttede til flere kvadratmeter oppe under taget.

Udover servicen på de af BICO importerede produkter, plus Rolleiflex, Hasselblad, Sinar, Multi-Blitz og andet udstyr, fremstillede S.E. Svendsen også selv professionelle studioflashanlæg til store

Fru Henny Svendsen, H. Skaarup (Århus Fototeknik), Svend B. Sørensen (servicechef hos Bico A/S, Olympus Danmark, Klaus Riess (servicechef hos Dansk Fotoagentur A/S (Nikon)

fotografiske atelierer. Jeg var ikke mere end 20 år gammel, da jeg i efteråret 1959 begyndte mit arbejde hos S.E.Svendsen. Jeg havde været under uddannelse i Zeiss Ikon og derefter på et ophold hos Gebr.Wirgin i Wiesbaden. Svendsen håbede vel at kunne få autorisation for Zeiss Ikon kameraerne fra Stuttgart, men den danske importør Georg Rauh holdt fast ved Carl Kvelland i Hvidovre. Dette anerkendte kameraværksted havde Svendsen i øvrigt også god kontakt med, idet han sendte alle

Justering af Eumig C3, 1962

*Klaus-Eckard Riess, S.E. Svendsen og Svend Petersen
(Dansk Fotoagentur A/S, ca. 1965)*

de små billige kameraer derud, som han ikke selv gad lave.

Jeg fik dog rigeligt at se til med at servicere Edixa Reflex og andre ting. Der gik heller ikke lang tid før Nikon og senere Ricoh holdt deres indtog. Udviklingen hos os var den samme som overalt i verden: De tyske kameraer blev fortrængt af innovative japanske produkter.

Da jeg i 1971 i forbindelse med præsentationen af Nikon F2 for første gang besøgte Nikons europæiske hovedsæde i Amsterdam, registrerede vi i vor optagethed af det nye kamera slet ikke, at Zeiss Ikon og Voigtländer på samme tid kollapsede i Tyskland.

Allerede i 1961 havde Ib Spangenberg grundlagt sit Dansk Fotoagentur A/S i samme bygning på

Rygårdsallé. Firmaet fik hurtigt voksevæk, for alle ved jo, hvilken dominerende rolle mærket Nikon kom til at indtage i fotoverdenen.

Fa. S.E.Svendsen voksede med. Hele 23 ansatte blev det efterhånden til. Til dem hørte også en studerende, der hjalp til i ekspedition og indskrivning. Han nægtede at gå med hvid kittel, som vi andre gjorde, fordi det fik ham til at føle sig uniformeret. Han opgav dog sin protest, da han blev tilbudt én krone mere i timen.

Service for filmbranchen spillede også en tiltagende rolle. BICO solgte Arriflex filmkameraer, Steenbeck klippeborde, Nagra båndoptagere og meget andet til de danske filmselskaber og til Danmarks Radio. Sidstnævnte havde sine egne serviceafdelinger, men filmstudiernes udstyr skulle vedligeholdes af fa. S.E.Svendsen. Jeg tog mig af klippebordene og var i mere end 20 år hele den danske filmbranches Mr. Steenbeck. Min kollega Svend Buch-Sørensen blev med sin Arriflex-ekspertise en populær mand hos alle filmfotografer, mens en tredje tekniker var specialist i Nagra og havde god kontakt til branchens tonemestre.

Ved fabriksbesøg og kurser blev nye produkter fulgt op og kundtskabet til den tekniske udvikling ført á jour.

Adskillige andre produkter, som BICO eller Dansk Fotoagentur i perioder var importør for, gik også

Justering af Lunasix, 1970

igennem S.E.Svendsens hænder, bare for at nævne Mamiya, Beaulieu og Eclair.

De danske pressefotografer sørgede ikke sjældent for, at Svendsens teknikere fik særprægede opgaver. Det skete f.eks., da en ko havde tisset i Per Pedersens Rolleiflex, da Birthe Melchior hældte yoghurt ned i sit kamera, eller da Kurt Nielsens Rol-

leiflex skulle rettes op, fordi hans kamerarem var kommet til at hænge fast i den kongelige karet. At tørre og rense en Nikon F3 for kattetis var heller ikke ligefrem lækkert. Så foretrak man de tilbagevendende tilfælde, hvor pressekameraerne skulle renses for Champagne-sprøjt efter store sportslige events. Der var også fotografen, som kørte med bilen henover fototasken, eller ham, der glemte at trække håndbremsen og så sin bil med Nikon udstyret forsvinde i Gilleleje Havn. Jeg skal undlade at nævne navnene på de uheldige helte.

Justering af Nikon F, 1970. Foto: M. von Haven

I en lang årrække havde næsten alle de kendte fotografer deres gang hos S.E.Svendsen. Jeg erindrer festlige Vagn Hansen, der lod sin gennemtyggede cigar vandre fra den ene mundvig til den anden, eller Poul Petersen, som fejede alle til side, fordi han mente at have retten til første betjening. John Stæhr kom efter en fodboldkamp med skæv Nikon og blå øje. Alle havde set bolden, undtagen ham. På Aage Sørensens store tele-objektiver var modlysblænderne altid fyldte med jord og mudder. Han stak dem nemlig ned i jorden når han sad på hug ved siden af fodboldmålet. Så stod linserne altid parat til skud. John E. Jacobsen mødte aldrig op uden antenner strittende ud til alle sider. Og mens det blinkede og bibbede fra ham, underholdt han alle med bloddryppende historier fra sine oplevelser i kølvandet på politiets udrykninger. Så var det fredeligere, hvad Berlingskes fotograf Allan Moe kunne berette. Han var jo den, der fulgte i hælene på kong Frederik IX. Til gengæld var Allan Moe frygtelig pernittengryn med lysmålerjusteringerne på sin Nikon FE. Da Sisse Jarners flash skulle have et nyt spiralkabel, og hun spurgte: *'Hvad koster sådan en spiral?'*, svarede vores slagfærdige flash-

tekniker Garlov-Andersen: *'Det ved jeg ikke! Men jeg kan give dig en opskrift på P-piller!'* Caspar Thorsøe dækkede Olympiaden i Moskva. Da han en dag søgte hjælp i Nikons servicecenter, spurgte japaneren, der optog rapport: *'You are from Denmark? Do you know Mr Riess?'* Ja, S.E. Svendsens aktiviteter strakte sig af og til også udover landets grænser. Svendsen selv leverede et af sine studioflashanlæg til Nässjö i Sverige, jeg blev kaldt til Norge og Sverige for at servicere strejkende Steenbeck klippeborde, og Svend Buch-Sørensen måtte drøne til Stockholm for at yde førstehjælp på udstyret ved danske filmoptagelser.

1970 kom det japanske kvalitetsmærke Olympus ind i billedet. Det blev i tidens løb en næsten lige så vigtig faktor for S.E. Svendsen, som Nikon havde været det siden begyndelsen af tresserne.

For S.E. Svendsen selv var det ikke altid lige sjovt. Han lagde jo navn til det hele. Det var ham, der fik på puklen, hvis et produkt var behæftet med en drilagtig fejl, hvis en tekniker var kommet til at overse et eller andet eller hvis hans ekspeditionsfolk havde været lidt for spidse i mælet. Helt bortset fra at han hver gang havde en kamp, når der skulle forhandles timepriser med de to importører. Selv om S.E. Svendsen var meget afhængig af både fa. BICO og Dansk Fotoagentur, så holdt han alle år igennem fast på sin selvstændighed. Efter at alle tre firmaer i 1980 var flyttet til nye og større lokaler på Produktionsvej i Glostrup, begyndte Ib Spangenberg i 1984 at realisere sit længe nærede ønske om eget serviceværksted for Dansk Fotoagentur. Han havde som mål, at værkstedets overskud skulle finansiere udgiften til garantireparationerne.

Besøg hos S.E. Svendsen i Fakse Ladeplads, 1996

Enden på det hele blev, at S.E.Svendsen solgte sit firma til BICO og Dansk Fotoagentur, som nu fik hver sin serviceafdeling. Personalet blev spurgt om, hvem der ville være hvor, og ønskerne blev

ELEKTRONIK
FOTO-KINO
FINMEKANIK

☆ Efter endt ombygning har jeg hermed fornøjelsen at sende Dem en introduktion til mit nye værksted.

☆ Alle mine folk er specialister, uddannede på branchens fabrikker. Alle reparationer vil få den bedste fagmæssige udførelse. Enten det drejer sig om kameraer, kinooptagere, gengivere, projektorer, elektronflash eller belysningsmålene etc., vil enhver sag blive behandlet af en specialuddannet tekniker inden for det pågældende felt.

☆ Værkstedet er udstyret med det mest moderne specialværktøj, f. eks. kollimatorer til måling af objektiver, stroboscober til måling af billedfrekvens, måleapparatur for elektronflash, lukkerhastigheder o. s. v.

☆ Enhver reparation gennemses og testes nøje, før den forlader værkstedet, således at De kan være sikker på et arbejde, der svarer til Deres krav om service og kvalitet.

Med venlig hilsen

S. E. Svendsen

Rygaards Allé 131 · Hellerup · København · Ryvang 3710 - 29 38 10

Firmaets velkomsthilsen til sine kunder

stort set imødekommet. Med virkning fra 1. januar 1985 blev Svend Buch-Sørensen leder på BICO's værksted med ansvar for Olympus, Arriflex og for hvad BICO ellers importerede, mens jeg avancerede til servicechef hos DFA A/S med Nikon og Ricoh som speciale.

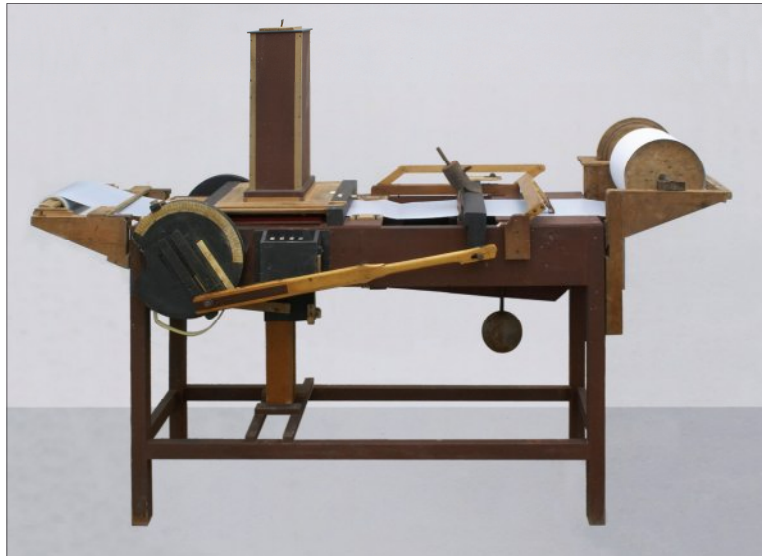
Siden er der nu gået mere end 20 år og tiderne har ændret sig gevaldigt. Selvstændige værksteder lever ikke ret mange chancer mere i dag.

Analoge kameraer er næsten en saga blot, og mange af de digitale vidundere sendes til reparation på centralværksteder i det billigere udland.

Mens Svend-Erik Svendsen nyder sit velfortjente otium på Sydsjælland, er mange af hans tidligere folk stadig aktive i fotobranschen. Man møder dem som travle medarbejdere hos Olympus Danmark, hos Goecker, hos Visual Communication og hos DFA A/S. ●

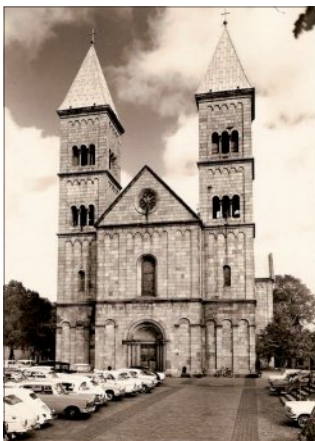
Fotografiet fra håndværk til industri-håndværk, gennem årene 1950 - 2007

Holger Bonde-Hansen

Kontaktkopieringsmaskinen fra 1922 kan ses på Danmarks Fotomuseum

I 1950 besøgte jeg en gammel ven af familien, Jens Peter Brydegaard. Her faldt snakken på hans mange år i Paris, fra sidst i 1800 tallet til omkring 1922, hvor han havde set et maskineri til massefremstilling af fotografier. Han var en velbegavet håndværker, som var i stand til at efterlave disse maskiner, hovedsageligt i træ. Maskinerne havde han taget med til Danmark, da han efter sin deltagelse i 1. verdenskrig, blev udskrevet fra lazarettet efter lang tid.

Viborg Domkirke foto/ postkort

Idéen fængede hos mig, fordi fotografiets unikke væsen altid havde optaget mig. Dette at kunne bruge noget så u håndgribeligt som lys, defineret gennem en linse, til at danne et billede ved hjælp af

lysfølsomme sølvkorn på papir eller film gennem en kemisk proces, er meget fascinerende. Den fascination blev bestemmende for hele virksomhedens historie.

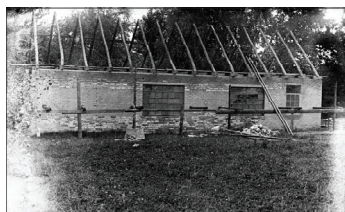

Et ægte postkort med idyllisk motiv

Da jeg mødte Brydegaard, stod maskineriet stadig i hans kælder uden at kunne bruges, fordi 2. verdenskrig havde stoppet al produktion af fotografisk materiale. Her i slutningen af 40'erne og begyndelsen af 50'erne var denne produktion ved at komme i gang igen. Ved fælles hjælp fik vi maskineriet gravet frem og reetableret, og vi kunne begynde søgningen efter en papirleverandør, som ville gå ind i en produktion af fotopapir i ruller. Det var forudsætningen for maskinernes funktion, at man kunne køre papirruller i mindst hundrede meters længde.

Det blev i første omgang Kodak, der som en af de største aktører på markedet, gik ind på at levere dette materiale. Det drejede sig dengang om sort/hvidt papir i kartontykkelse, hovedsageligt beregnet til postkort.

Dernæst kom problemet med startkapital. Det var ikke let at låne penge i den lokale sparekasse, en fotografisk anstalt var lidt for eksotisk for et landbobaseret pengeinstitut, men i Banken for Ringe &

Det oprindelige hus under bygning samt to tilbygninger

Omegn sad nogle folk, som var parate til at investere i et nyt erhverv. Det har været vores bankforbindelse lige siden, selvom pengeinstituttet har skiftet navn flere gange.

Produktionen skulle foregå i et udhus mine forældre stillede til rådighed. Huset blev ved den nærmeste families hjælp sat i stand, kopieringsudstyret stillet op, og en procesgang på fem-seks meters længde blev etableret. Fremkalder, fixer og en vandsektion med mange adskilte tanke, som blev støbt i cement.

Selvom der er mange gode ting ved at bo på landet, er der jo nogle servicefunktioner, man ikke uden videre har til rådighed, som f.eks. offentlig vandforsyning; og da den fotografiske billedproduktion den gang krævede et meget stort vandforbrug – når vores postkortproduktion var på sit højeste, kunne vi bruge op til 2000 liter i timen – måtte vi i gang med en privat vandforsyning. I første omgang blev der lavet en håndgravet brønd på 6-7 meters dybde. Den kunne som regel levere vand nok til en alm. dagsproduktion, men hvis vi skulle køre hele døgnet rundt, kneb det med at følge med. Offentlig kloakering fandtes heller ikke her på stedet, så vi måtte lave et system af sivebrønde, forbundet med de almindelige drænrør, der var i området.

Tørringen af billederne forgik på glasplader. Efter et bad i en afspændingsvæske, blev de udvalset med billedsiden ned mod glasset. Pladerne blev derefter sat på højkant i en specialbygget reol.

Når papiret var tørt efter otte til ti timer, faldt det af glaspladen med den fineste højglans på billedet.

Glaspladerne blev derefter rensed i en opløsning af oksegalde og sprit, klar til næste opsætning.

Alle bade til processen blev fremstillet på stedet, og afpasset til de aktuelle opgaver. Metol, Hydrochinon, fixersalt o.s.v. blev indkøbt hos Struers. Ved at variere forholdet mellem de forskellige fremkaldende kemikalier, kunne tonen og kontrasten i fotografierne afpasses. Det var en proces der krævede stor opmærksomhed, men som selvfølgelig også var meget personligt tilfredsstillende.

Det var en stærkt mandskabskrævende proces, som kun kunne lade sig gøre fordi timelønnen var beskeden dengang.

Kopieringen foregik som såkaldt kontaktkopi. D.v.s. et negativ i samme størrelse som det ønskede billede. Negativerne var glasplader i størrelse fra 10x15 cm. til 18x24 cm., de blev monteret i en ramme under en lysskakt, og et sindrigt maskineri, - som eksisterer endnu - førte papirbåndet ind under negativet, hvorefter en trykplade skabte kontakt mellem negativ og papir, og en forudbestemt belysningscyklus blev udløst. Når den var til ende, blev papirbåndet trukket det ønskede stykke frem, og en ny belysning kunne begynde. Papirbåndet med de latente billeder, blev til slut rullet op og flyttet over i den kemiske proces, som ovenfor beskrevet. På den måde kunne vi fremkalde fotografierne i et ubegrænset antal meter. Papirbåndet gik som et transportbånd gennem fremkalder, fixer og skylning. Når tørringen var færdig, blev billederne skåret fra hinanden, og når det gjaldt postkort, som var langt den største del af produktionen, skulle der trykkes linier bagpå. Det foregik med en ret primitiv stempelmaskine.

Tekstningen af postkortene foregik på billedsiden, v.hj.af en meget vanskelig fotografisk proces, hvor man gennem forskellige kemiske bade, strippede den fotografiske hinde af et glasnegativ, hvorpå teksten var eksponeret. Derefter overførtes den ultratynde teksthinde til billednegativet, fæstnet med gummi arabicum, og blev på den måde kopieret med når vi belyste papirbåndet.

På grund af det meget manuelle arbejde ved de her beskrevne processer, blev der selvfølgelig hele tiden tænkt på nye muligheder til forbedring og rationalisering.

Nyt apparatur skulle der til, men man var henvist til selv at opfinde hvad der skulle bruges. Der var ingen produktion af den slags udstyr på det tidspunkt. Det var en utroligt spændende udfordring.

Det var første gang vi stod overfor et valg m.h.t.

firmaets fremtid. Vi kunne have valgt at lave maskiner til billedfremstilling, en produktion der boomede i de følgende år, men som en følge af førnævnte fascination, valgte vi at fremstille billeder, og kun lave udstyr til eget brug.

I de følgende år lavede vi – d.v.s. os der var i firmaet og lokale håndværkere – forskelligt kopieringsudstyr, hvor vi i stigende grad brugte elektroniske sensorer til bestemmelse af eksponeringsintervaller, papirtransport, temperaturstyring o.s.v. Produktionen var ikke længere begrænset til store kontaktnegativer, vi lavede apparatur som var baseret på alm. forstørrelsesapparater, så vi kunne bruge negativer i alle størrelse, både på film og glasplader.

Fremkalder anlægget blev fornyet til en 8 meter lang kemisk procesgang, sluttende med en højglans-tørretromle med en diameter på 2 meter, der var elektrisk opvarmet og styret. Denne enorme tromle blev fremstillet i rustfrit højglanspoleret stål på specialfabrikken Hammerum på Langeland.

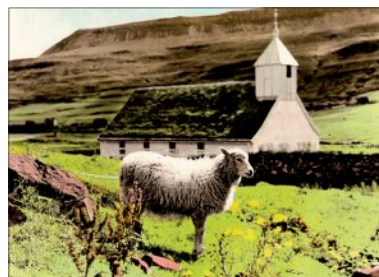
Opbygningen af dette ret store anlæg, har sin egen historie. Tidspunktet faldt sammen med overgangen fra jævnstrøm til vekselstrøm, og det betød nedlæggelse af de gamle jævnstrømsværkers batterier. Batterierne, som var opbygget af svære støbte glaskar, og rummede ca.50 liter, var meget velegnede til vores brug, fordi de var resistente over for alle kemikalier. Vi købte en del af disse kar bl.a. på Nyborg elværk. Problemet var bare, at det var meget vanskeligt at lave huller i dem. Den nødvendige rørinstallation, vandtilførsel og afløb skulle jo etableres i hvert enkelt. Her måtte vi ud for at finde professionel hjælp. Den fik vi på det nu heden-gangne Odense Glasværk, her havde man diamantbor, som uden større besvær kunne bore huller i det 10-12 mm. tykke glas.

En række på ca. 20 stk. af disse kar eller tanke blev opstillet på en bro af teaktræ. Valser og rør, som vi svejsede af PVC, blev monteret, Valserne blev trukket rundt med én lang stålaksel med et snekkedrev for hver af de valser, som førte papirbåndet fra tank til tank. Det blev et godt og robust anlæg, som vi arbejdede med i mange år. Med det nye anlæg steg produktionskapaciteten betydeligt, og vi kunne f.eks. påtage os levering af postkort, helt op til ti tusinde stk. fra dag til dag. Det var noget man kunne bruge f.eks. til store sommerlejre eller andre masseopbud af kortere varighed, som skulle fotograferes fra luften. Vi gjorde f.eks. aftaler med spejderkorpsenes lejre, sendte en luftfotograf af sted, og så snart han vendte tilbage, fremkaldte vi filmene, og gik i gang med

postkortproduktionen, som fortsatte natten igennem ved gode venner og familiens hjælp. Næste morgen var billederne så klar til salg i lejren.

Hele baggrunden for denne produktion var selvfølgelig fotograferingen ude i landet. Den foregik i årene op til omkring 1960 med et stort glaspladeapparat og senere med store planfilm op til 13x18 cm.

Jeg gennemtrawlede landet turiststeder og fotograferede seværdigheder i det ene halvår, og i det andet opsøgte jeg de handlende for at sælge bl.a. postkort. Ind imellem skulle produktionen derhjemme også passes, så det blev nogle temmelig lange dage. Efterhånden som det lykkedes for os at overbevise fotografer og andre billedbrugere om, det virkelig var originalfotografier vi kunne massefremstille, blev det dog sådan at fotografer og andre billedbrugere henvendte sig til os med deres egne optagelser, for at få lavet kopier til postkort eller reklamebilleder.

Kirken i Húsavík, nu i farver!

Omkring 1958 kom en ny produktion i gang. På det tidspunkt var det ikke muligt at starte en trykproduktion af f.eks. postkort i små oplag i farver. Der var for store startomkostninger forbundet med f.eks. offset-trykning. Derfor så vi en mulighed i at lave håndkolorede billeder på basis af vores produktion af fotografier.

I Tyskland havde jeg set en teknik, som gjorde det muligt at arbejde med skabeloner, så det var nogenlunde rationelt at lave postkort i farve. På en ferierejse til München kontaktede jeg et firma, som kunne denne teknik, og fik lov til at se hvordan de arbejdede. Der blev til hver enkelt farve lavet en håndskåret skabelon, hvor igennem man med en stor pensel påførte fotografiet farverne. Det kunne give ganske smukke og velafstemte farveforløb ved brug af fire forskellige farver.

Processen krævede imidlertid nogle ganske bestemte laserende vandfarver, som kun her i Europa blev fremstillet i Tyskland. Jeg drog af sted til Frankfurt a.M. hvor Hoechst Farbenwerke havde en produktion af sådanne farvestoffer. Hoechst be-

skæftigede på det tidspunkt ca. 30 tusinde mand, så det må have vakt en vis moro, da jeg som repræsentant for et firma med 1-2 mand ville købe lidt farvestoffer, men de gik med på spøgen, og solgte mig det jeg ville have. For at det ikke skulle virke alt for latterligt fik jeg til mindst 10 års forbrug.

Da vi jo fremstillede vore billeder på lange ruller, var det nødvendigt at konstruere nogle specielle koloreringsborde, og her kommer Jens Peter Brydegaard igen ind i billedet. Selvom han var en gammel mand på det tidspunkt, var han med på sagen, og gik i gang med at lave et bord som kunne transportere billedbåndet i ganske bestemte trin, så man kunne lægge skabelonen ned over billedet og påføre farverne. Da denne fremgangsmåde blev os for langsom og for upræcist, gik vi i gang med v.hj.af mikrokontakter og optiske sensorer, at lave et system, hvor vi under kopieringen af billederne indsatte et pasmærke, enten i form af en kærvi i siden af papirbåndet, eller som et indkopieret mærke i selve billedet. På den måde kunne det enkelte billede på båndet fikseres på nøjagtig den samme plads på koloreringsbordet, hver gang man transporterede båndet fremad. Disse halvmekaniske borde arbejdede vi med i flere år.

Når et papirbånd var koloreret færdigt, blev det kørt igennem en stabiliseringsvæske og derefter tørret og blanket på en højglanstromle, skåret ud enkeltvis og påtrykt bagside v.hj.af en bogtrykmaskine, en såkaldt fluesmækker, og senere med den mere avancerede Heidelberg Vingeautomat med automatisk suge på- og aflægning

Den teknik arbejdede vi med i en lang periode, og med stor succes, så stor, at vi igen måtte finde nye metoder for at øge produktionshastigheden. På dette tidspunkt var min kone Karen Marie gået ind i firmaet, og arbejdede både med denne kolorering og med administration og regnskab. Vore rationaliseringsbestrebelse endte med, at vi anskaffede en lille offset trykmaskine, så vi v.hj.af en rasterfilm til hver farve, kunne kolorere billederne.

Udgangspunktet var for så vidt det samme som ved den tidligere teknik. Vi lavede en skabelon til hver enkelt farve ved at lægge en transparent folie over det billede der skulle koloreres, på denne transparent afdækkede vi med Schminkes dækfarve alle de områder som ikke skulle trykkes. F.eks. sådan at kun de røde områder var gennemsigtige. Denne transparent blev så, med et rasterfilter lagt imellem, anbragt i et reprojekamera med vacuumkammer, og v.hj.af ultraviolet lys kopieret ned på en lysfølsom offset plade. Denne plade blev monteret

i offset maskinen, og påtrykningen af den pågældende farve kunne begynde, derefter videre med de andre farver, mindst 4 farver pr. motiv. På den måde opstod for første gang en fusion mellem fotografi og grafisk trykteknik. Den teknik holdt vi fast ved i en årrække, og lavede mange postkort til de store turiststeder som Kronborg Slot,

Frederiksborg Slot, Domkirkerne, endeløse mængder af campingpladser, alle mulige turiststeder og ikke mindst til Færøerne.

Leverancen til Kronborg Slot krævede noget ganske særligt. Alle billeder skulle skæres med såkaldt bøttesnit, en slags imiteret håndreven kant. Det betød at alt skulle skæres på alle fire sider med en håndskæremaskine. Det var selvfølgelig helt umuligt, hvis prisen skulle være rimelig. Derfor fandt vi på, at lave en slags skruetvinge, så vi kunne presse 1000 billeder sammen i en blok, og derefter førte blokken gennem en afretter eller hurtigløbende maskinhøvl, hvor vi have slebet skærene, så de imiterede den ønskede, uregelmæssige kant. På den måde kunne vi bøtteskære de tusind stk. på få minutter.

På dette tidspunkt kom stort set alle opgaver udefra, fra fotografer, forlag, turistforeninger og de enkelte handlende. Dermed ophørte næsten al vores egen fotografering ude i landet. Landskabsfotografering tog jeg dog senere op, nærmest som en hobby. Alle disse mange optagelser fra hele landet, sidder jeg nu i 2007 og digitaliserer og lægger ud på nettet.

Vores produktion var i disse år stigende, og vi måtte udvide med nye bygninger. Vandforsyningen blev også for lille, så vi gik i gang med et projekt, som skulle vise sig at blive ret omfattende. Der blev lavet en stor brøndboring på omkr. 30 meters dybde. Den ville v.hj.a. 2 dykpumper, -en hovedpumpe og en reservepumpe, kunne levere ubegrænset med vand, men til gengæld indeholdt vandet alt for meget jern og mangan. Det skulle renses inden brugen. Dertil fik vi installeret et stort sandfilter med forskellige kiselpartikler, som mineralerne kunne afsætte sig på, derefter passerer vandet et stoffilter, hvor også helt små partikler bliver holdt tilbage. Den opstilling gav os en god, ren vandforsyning, som vi med sikkerhed kunne bruge til skylning af film og papir.

Omkring 1965 havde de grafiske trykteknikker udviklet sig så meget, at man til rimelige priser kunne fremstille farve-postkort. Dermed var markedet for vores vedkommende ved at forsvinde, og vi begyndte at interessere os for fremstilling af fotogra-

fier til amatørmarkedet. Det indebar helt nyt apparatur, som vi ikke selv kunne konstruere. Det nye udstyr købte vi i første omgang brugt hos fotolaboratorier i Tyskland og andre lande, hvor man teknisk var mere avanceret end herhjemme.

Filmfremkaldningen foregik i begyndelsen manuelt. Både farvefilm og s/hv.film blev fremkaldt på spiraler, som filmene blev rullet ind i og derefter anbragt i en trådkurv med plads til 10-20 spiraler ad gangen. Trådkurven blev sænket ned i en række kemi- og skylle tanke, og manuelt flyttet fra den ene tank til den anden i ganske bestemte intervaller. Tankene var anbragt i et temperaturstyret vandbad, for at sikre en ensartet fremkaldelse. Hele denne proces foregik i fuldstændig mørke, det var altså ikke muligt at bruge ure. Derfor fandt vi på at bruge en spolebåndoptager, hvor vi, ind over lidt baggrundsmusik, indtalte procesforløbet med besked om hvornår der skulle skiftes til nyt kemikaliebad eller skylletank. På den måde kunne man høre sig igennem processen. Denne noget primitive fremgangsmåde blev dog ret hurtigt afløst af mere automatiske maskiner, som førte filmene gennem badene med stor præcision, automatisk regenererede kemikalierne i forhold til mængden af film, og tørrede dem gennem et varmluftskab, så-

Anlæg til s/h postkort. Højglans 6 m. bane, 1965

dan at man kun skulle håndtere dem i tør tilstand. De bedste af denne type maskiner blev produceret i Danmark af firmaet Refrema. Den slags maskiner har vi brugt til alle typer filmfremkaldning indtil dato.

Produktionen af amatør billeder begyndte med sort/hvide billeder, men farvebillederne kom ret hurtigt til, hvilket krævede endnu mere nyt maskineri, som bl.a. rejste vi til Tyskland utallige gange for at købe og hjemtransportere. Det var naturligvis maskiner der var købt som beset, så vi fik et grundigt

indblik i konstruktion og kvalitet, når vi selv skulle samle, opstille og event. reparere eller modificere tingene.

Den tid var nu forbi, hvor vi selv blandede vores kemiske bade. Farvekemikalierne er meget komplekse, de er heller ikke særlig miljøvenlige. Derfor etablerede vi et tankanlæg, hvor alle vore produktionsmaskiner automatisk deponerer de brugte

Sortering/pakning af postkort, farve og s/h, 1965

kemikalier, som med regelmæssige mellemrum bliver afhentet af Kommunekemi i Nyborg, og arbejdet der. Ind imellem alt dette, havde vi i en periode en ret stor produktion af såkaldte color-slides, d.v.s. lysbilledsæt fra de større turiststeder og museer. Et sæt var 6 billeder, sat i ramme så de

Bagsidetryk på postkort, 1967

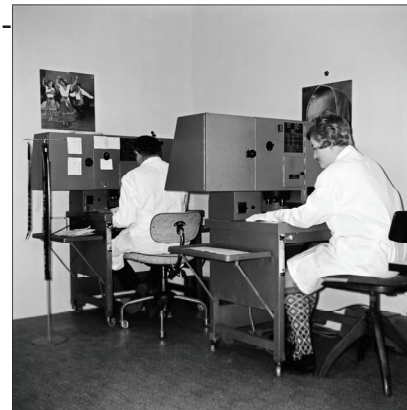
Holger og Karen Bonde-Hansen ved pakning, 1970

Off-set maskine til color/ postkort

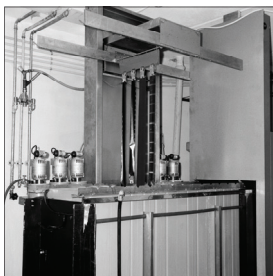
Masinev til farvepapir, 1972

Printere til farve og s/h papir, 1972

umiddelbart kunne bruges i en projektor. Engang i 1980'erne syntes vi af forskellige grunde vi var kommet lidt ud på et sidespor. Vi havde tabt det håndværksmæssige lidt af syne, det hele var ved at blive for industrielt, markedet blev trykket af prissænkninger og dermed dalende kvalitet. Det førte til at vi nedlagde hele vores amatørbilledafdeling. Det var et temmelig drastisk skridt, fordi det faktisk betød at vi mistede ca. halvdelen af vores omsætning.

Vi har imidlertid aldrig fortrudt denne ændring, som indebar at vi kom til udelukkende at arbejde sammen med fagfotografer og andre professionelle billedbrugere, og vores omsætningstab blev forbløffende hurtigt dækket ind. Opgaverne var nu betydeligt vanskeligere, mere krævende, i denne sektor, også hvad teknikken angik. Nok engang gik vi i gang med at få installeret nyt apparatur, og selv var vi efterhånden så avancerede i den henseende, at vi måtte ud at købe helt nyt og moderne udstyr. Vi begyndte at frekventere verdensudstillingen PhotoKina i Köln og Professionel Fotomesse i London, som afholdes hver andet år. Her kunne vi orientere os om udviklingen indenfor branchen, og se nye trends for fremtiden.

Hængedyppemaskine til fremkaldelse og styringsproces, 1982

Nu kom en længere årrække, hvor vi opbyggede vore mørkekamre til en rent professionel standard, vi indkøbte løbende mere eller mindre automatiske forstørrelsesapparater, hovedsageligt fra firmaet Durst i Italien. Fuldt udbygget havde vi sådan 6

stillinger i mørkekamrene.

I disse år føjede vi en funktion mere til vores produktion, nemlig fremkaldelse af såkaldte omvendte eller diapositivfilm, en stor del af vores kundekreds var på det tidspunkt reklamefotografer, som havde et stort forbrug af disse film. Vi havde f.eks. daglig kørsel med firmaet "Budstikken", for at betjene disse kunder. Vi fik installeret en velkontrolleret og automatiseret Refrema maskine til dette brug. Nu i 2007 er den skrottet, den digitale teknik har overtaget den slags fotografering fuldstændig.

Den tekniske udvikling gik naturligvis videre, og man fik konstrueret fuldautomatiske forstørrelsesapparatur, hvor man kan sidde i normalt lys, og via en skærm styre hele kopieringsproceduren.

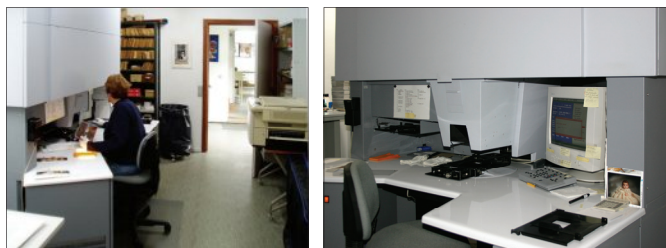
Hver enkelt kopi bliver automatisk påstemplet et referancenr. når vi tager den første prøve fra et nyt negativ. Ved indtastning af dette nr., indstiller maskinen automatisk alle funktioner, format, beskæring, farvebalance o.s.v. når vi skal til at lave det færdige billede. Maskinen har en hukommelse, som kan rumme ti tusinde forskellige ordre, og gemme dem over flere måneder.

En sådan maskine anskaffede vi os i 1994. Det betød en meget stor arbejdsmæssig ændring og forbedring. Mørkekammerarbejdet faldt for en stor del væk, og kvaliteten blev endnu bedre en før.

Vi kunne også bedre klare spidsbelastninger, uden at skulle bruge ekstra timer, fordi man arbejder nemmere og hurtigere i fuldt lys, og selvfølgelig også fordi maskinen selv foretager alle de analyser, der er brug for ved kopieringen, analyser vi førhen selv måtte foretage med eksternt måleudstyr til bestemmelse af exponeringstid, farve o.s.v.

Næsten al kopiering foregår på ruller, og fremkaldes i ruller, ligesom ved firmaets start, bare med mere avancerede metoder. Vore foretrukne maskinleverandører har været Durst i Italien og Hostert i Tyskland.

Gennem årene havde virksomheden udviklet sig langsomt fra et nærmest énmandsforetagende til 8-9 medarbejdere. Nye bygninger kom til, og det gamle udhus blev degraderet til lager og værksted. Antallet af medarbejdere er holdt næsten konstant til i dag. Flere af dem har været i firmaet i mere end 30 år, og har været i stand til at omstille sig til de mange ændringer i teknikken gennem årene. Det at arbejde med en så fast stab, har givet os en kontinuitet, som er sjælden. Vores kvalitetsniveau har af samme grund været er meget højt.

Visoprint/Durst, farveprint op til 30x40 cm og arbejdsbord med udlæsning på minitor, 1995

Tromlescanner og billedredigering, 1989

For ca. 12 år siden kom vores søn Jakob ind i firmaet, og overtog i løbet af en 5 års periode hovedparten af firmaet. Gennem sit arbejde som bibliotekar, bl.a. på et forskningsbibliotek i København, var han fortrolig med IT-teknikken og digitaliseringen. Med denne baggrund havde han lyst til at gå ind i arbejdet med fotografier, som i disse år undergik store tekniske forandringer. En udvikling som accelererede i et rasende tempo. Det blev naturligvis hans opgave at opbygge virksomhedens digitale afdeling, som blev kørt i gang sideløbende med at vi skulle sikre en indtjening på den traditionelle del af laboratoriet. Det var jo den del der skulle finansiere den ret kostbare etablering af digitaludstyr, og her var tale om meget tunge investeringer. Det var en periode, hvor en enkelt fejludstilling kunne koste mange hundrede tusinde kroner. Vi undgik de helt store katastrofer, og fik i årenes løb opbygget et godt netværk med mange arbejdsstati-

oner. Digitalteknikken indebar imidlertid endnu engang et valg mellem fotografi og grafisk trykteknik.

Vi valgte ud fra vores gl. fascination fotografiet. Vi ville fortsat arbejde med lys og lysfølsomt sølvkornsmateriale. Det betød at vi skulle være i stand til lave ægte fotografier på basis af digitale filer. D.v.s. en fusion af to forskellige teknikker.

Det begyndte med at vi anskaffede en såkaldt filmrecorder fra USA. Den kunne fremstille negativer fra digitale filer, Disse negativer brugte vi så til at kopiere på helt traditionel vis, via et forstørrelsesapparat. Det var en lidt tung løsning, men brugbar fordi recorderen også kunne bruges til at lave positivfilm. Det fik vi brug for, da vi kom til at arbejde sammen med et firma, som fremstillede røntgenudstyr, dertil skulle bruges nogle store kalibreringsfilm med en meget præcis farveskala i mange trin. Det var en krævende men interessant opgave, der finpudsede vores kunnen til det yderste.

Det stod imidlertid ret hurtigt klart, at vi måtte finde andet apparatur, hvis vi skulle præstere det samme produktionsniveau, som vi havde på det traditionelle område, både m.h.t. kvalitet og hastighed.

For at få opfyldt disse krav, skulle vi finde et 'digitalt forstørrelsesapparat', altså et apparat som ved hjælp af lysdioder kunne eksponere de digitale data i tre farver ned på fotopapiret. Den slags apparatur var meget nyt i slutningen af 1900'tallet. Det lykkedes imidlertid at finde sådan en maskine på photokina i Köln i 2000. Den blev importeret fra Kalifornien, og den viste sig at leve op til vores kvalitetskrav, men ikke til produktionshastigheden. Markedet for digital kopiering var hastigt voksende i disse år, så efter nogle få år, måtte vi udskifte den med en meget hurtigere maskine, som producenten havde udviklet i mellemtiden.

Alt dette indebar anskaffelsen af en meget lang række computerprogrammer, som det blev Jakobs opgave at gøre brugbare, både for sig selv og vore medarbejdere. Det var et meget omfattende arbejde, fordi udviklingen i disse programmer er gået lynhurtigt, og fordi vores krav til billedkvaliteten var, at den skulle leve op til vores standard i den traditionelle teknik. Det er store krav, når man taler om kopiering af digitale filer, og særligt store er de når vi taler om portrætfoto, som er vores væsentligste produktion Vi mener stort set at have opnået dette mål i dag.

Problemet ved digital fotografering er, at markedet for digitalkameraer er så broget. Mange tror det er tilstrækkeligt med et kamera til nogle få tusinde kroner, men det er ikke rigtigt. Når man arbejder

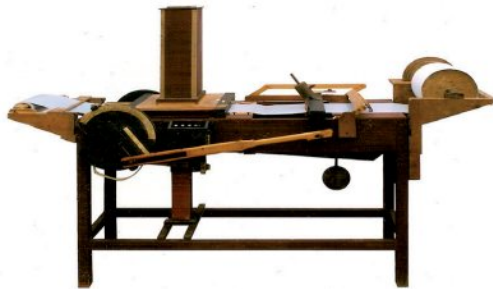

FOTO I LANGE BANER

En virksomhedshistorie om
den fototekniske udvikling
over 50 år.

FOTOLABORATORIUM
H. BONDE-HANSEN I/S
DK-5750 Ringe - tlf. 62 62 14 17 - print@bonde-hansen.dk

med professionelt fotografi, drejer det sig stadig om investeringer på hundrede tusinde eller mere, hvis kvaliteten skal være på niveau med den traditionelle fotografering på film.

Vort digitale kopieringsudstyr har givet os en lang række muligheder, som langt overgår den traditionelle teknik. Der kan f.eks. kopieres sort/hvide og farvebilleder side om side, der kan tekster i billederne i alle farver og skrifttyper, der kan manipuleres med alle billedets enkeltdele, der kan rettes farver, sågar laves enkeltdele i hhv. farve eller sort/hvid indenfor samme billede o.s.v. o.s.v.

Der er så at sige ingen grænser for mulighederne. I løbet af anslået 3 år regner vi med, at al traditionel kopiering fra film er væk, i hver fald i den sektor vi arbejder. Derfor går den tekniske udbygning nu udelukkende ud på at anskaffe digitalt kopieringsudstyr, scanningsudstyr og flere computere. Der er imidlertid et problem i forbindelse med transmission af store mængder data, som vi i for

bindelse med den voksende digital-fotografering skal kunne modtage fra vore kunder. Udbygningen af nettet går for langsomt ude i de tyndt befolkede områder, hvor vi ligger. Der er ingen udbydere af netforbindelser der viser særlig interesse. Det er et problem vi kommer til at kæmpe med i de kommende år. I mellemtiden må vi leje os ind på andre servere ude i byen, så vi kan betjene vore kunder i et rimeligt tempo.

Firmaet er i dag et I/S, men stadig et familieforetagende, hvor Jakob og Holger Bonde-Hansen er den ansvarlige ledelse, der sammen med deres ægtefæller, Winnie og Karen Bonde-Hansen, medarbejderne Rie Thygesen, Rete Hansen, Preben Lau Sørensen, Peter Røssel og Hanne Kundal Hansen, udgør den daglige arbejdsstyrke.

Kundeunderlaget udgøres i dag hovedsageligt af fotografer i alle egne af landet, Færøerne og Sverige. Hovedvægten ligger på fremstilling af portrætbilleder. ●

BILLEDGRUPPEN

Gerhard Ryding

Mødedatoer: Torsdag 2/10 - 12/10 (Ekskursion) - 6/11

Mødetid : kl. 19:30

Østerbrohuset - Århusgade 103, København Ø

Torsdag 2. oktober SOMMERENS FUND!

Lad os andre se hvad du har fundet af gamle fotografier og 'dimser' i sommerens løb. Fotohistoriske oplevelser og historier er også velkommen.

Billedgruppens redaktion efterlyser historiske billeder især fotografier af fotografer der fotograferer en fotograf.

Køb, salg og bytte

Torsdag 6. november FOLKEDRAGTENS HISTORIE

Sypigen Gerda Hesager fra Gilleleje Museum fortæller om danske egnsdragter.

Medbring fotografier der viser folke- og egnsdragter.

Som sædvanlig arrangerer Gerhard Ryding frivillig 'rundkreds' fortællinger.

Køb, salg og bytte

Ekskursion til uddannelsescentret Light on Paper Aps Søndag den 12. oktober

Light on Paper
Skørpingevej 42,
4673 Rødvig Stevns
www.lightonpaper.dk

Billedgruppen inviterer hermed medlemmer af DFS til at opleve, hvorledes der arbejdes med nogle af de gamle fotografiske processer.

Emilie Ganouna-Cohn & Bølle Skotting inviterer interesserede medlemmer til et 'petit-kursus', med en gennemgang af fotogravure (1852) som teknik og i historisk sammenhæng. Vi skal se billedeksempler, fra eksponering af pigmentpapiret og ætsning til færdig tryk. En historie der handler om kemi, teknik og håndlag, og hvis korrekt udført, åbner op for overvældende store billedmæssige muligheder.

En begrænset tilmelding samt kørelejlighed gør det nødvendigt med koordinering samt en bindende tilmelding.

Tilmelding:

Gerhard Ryding bedes kontaktet for tilmeldning af antal deltagere senest søndag den 5. oktober pr. brev eller telefon.

Mødested angives i begyndelsen af uge 41.

Gerhard Ryding
Pedersborgvej 14,
2635 Ishøj.
Tlf.: 4399-6675

De fremmødte medlemmer af 'Billedgruppen' fik overrakt en kopi af verdens ældst kendte laboratorium og mørkekammer fra perioden 1840-1855 (Petiot-Groffier i Sydfrankrig)

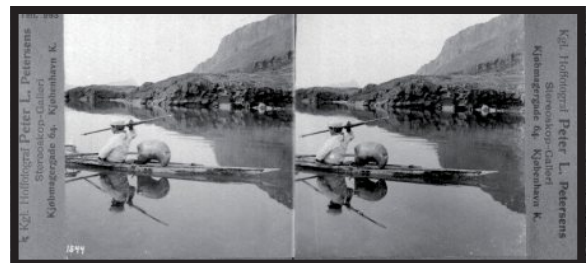
På billedmødet den 13. marts var det farvebilleder der stod på programmet. Andreas Trier Mørch fremviste 4 farvestrålende billeder af København, Peter Randsløv fremviste nogle usædvanlig smukke Lumière autochromer. Et sandt farveorgie!.

Det er tydeligt at billedgruppens deltagere har stor glæde og udbytte af de fremviste historiske billeder.

Her ser man den 'ægte' vare!

FOTOGRAFIER KØBES

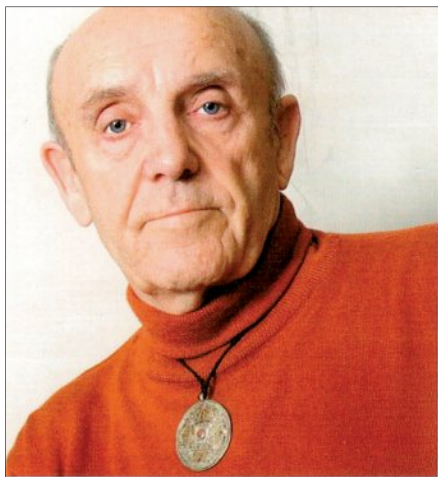
Bedste bud gives for billeder optaget på:

Grønland, Island og Færøerne

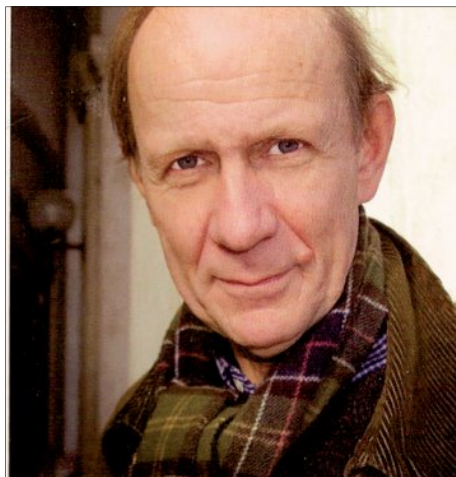
Alt i stereoskopbilleder købes

Gerne hele samlinger

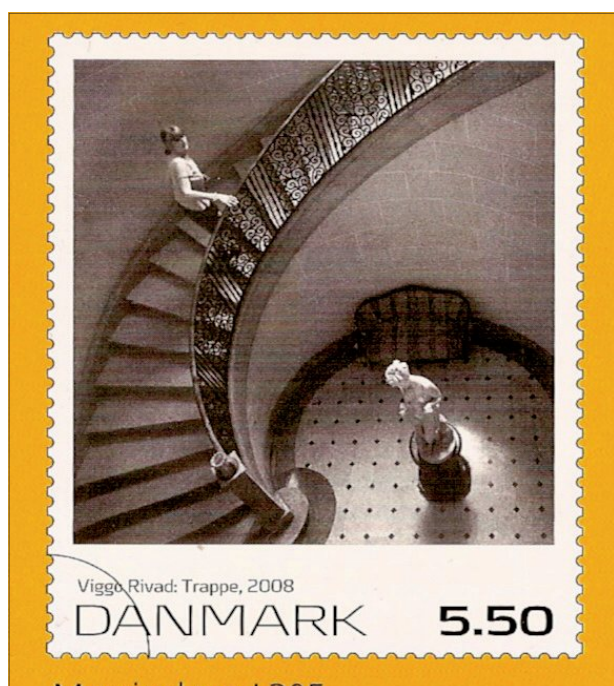
Torben Solgård. Tlf.: 3324-4214

Viggo Rivad. Foto: Sandra Greig

Krass Clement. Foto: Sandra Greig

Post Danmark har udgivet to frimærker med temaet fotografi. De to naturalistiske fotografer, Viggo Rivad og Krass Clement har hver udvalgt et motiv. Begge fotografer har modet og evnen til at fange personer og miljøer i samfundets yderkanter.

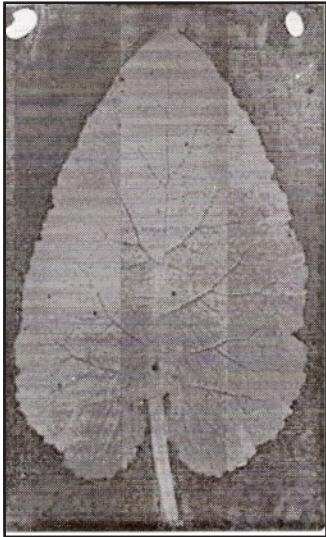
Den 86-årige Rivad og 62-årige Clement har med stor indlevelsessevne og talent fastholdt et fotografisk blik af Danmark i stadig fremgang og rigdom, men også et land hvor stadig flere og flere må betale en uhyggelig pris for ikke at kunne leve op til de nye tiders store krav til os alle.

Deres billeder vil om få år blive den øjenåbner hvortil man vil sige: *kunne man ikke have gjort det bedre*. Tak til dem begge to, og tillykke. ●

3.500 Robert Capa negativer fundet!

I Mexico City har en diplomat fremvist en kasse negativer med hidtil ukendte motiver fra Den spanske Borgerkrig i 1930'erne. Portrætbilleder af venstrefløjsikoner som Federico Garcia Lorca, kommunistlederen La Pasionaria og Cataloniens senere henrettede præsident Lluís Companys. Mest interessant er nok det berømte negativ af 'den faldende militssoldat', (1936) optaget i samme sekund som han bliver ramt af kugle i hovedet. Man håber nu at kunne få opklaret hvorvidt der er tale om en ægte optagelse eller et falskneri. ●

Billedet 'Leaf' er en fotogenisk optagelse, d.v.s. uden brug af en linse. Bladet er lagt på et stykke papir, der er belagt med sølvnitrat, og belyst

Er dette verdens første fotografi?

Den fotogenetiske optagelse mente man kunne være foretaget af Fox Talbot eller Louis Daguerre, men da billedet har tilhørt en Henry Bright fra Bristol i England, hvis familie var nære bekendte af både Thomas Wedgwood og James Watt, som begge arbejdede med fotografik, står spørgsmålet meget åbent.

Ekspert og fothistorikeren Larry J. Schaaf mener, at det ikke kan være Talbot. Bogstavet 'W' på billedet kan lige så godt være enten Wedgwood (død i 1805) eller Watt (død i 1819). Dermed kan billedet være fra ca. 1790.

Den opståede tvivl har gjort, at billedet foreløbig er trukket tilbage fra Sothebys auktion.

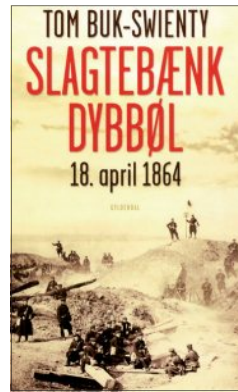
Krudt, kugler og en halmballe!

Tom Buk-Swienty: *Slagtebænk Dybbøl*.
Format 14 x 21,5 cm. Indbundet 400 sider. Illustreret s/h.
Kr. 299,- Forlag Gyldendal 2008. ISBN 978-87-02-05000-4.

Denne bog er en levende beskrivelse som supplement til Leif Hammelevs bog *Den dansk-tyske krig* i 1864 beskrevet i stereoskopiske billeder og tekster.

Forfatteren Tom Buk-Swienty har som den professionelle journalist og forfatter beskrevet krigen ud fra såvel danske som tyske soldaters breve sendt hjem til deres slægtninge.

Den smertefulde krig med stormen ved Dybbøl den 18. april klokken 10:00 varede kun 30 minutter, men efterlod sig et mindreværds kompleks helt frem til vor tid.

Daguerreotypi som manchetnap (diameter 5 mm) af general de Meza. Danmarks Fotomuseum

Til tonerne fra 300 messingblæsere spillede 'Dybbøls Skanse march' til slaget uropført med preussisk præcision. Dirigentens taktstok var prydet med det preussiske flag!

De historiske kendsgerninger omkring denne ulykkelige konfrontation giver forfatteren os en klar redegørelse for.

Tom Swienty har gennempløjet regeringspapirer, dagbogoptegnelser, dagbladsrapporter men ikke mindst utallige danske og tyske breve, hvori de menige har skildret deres grusomme krigsoplevelser. Det er en bog der på mange måder giver læseren et billede af, hvorledes enhver krig er gru og vanvid.

Da sejren er hjemme og skulle fejres i Berlin, var det til tonerne af 'Heil dir im Siegerkranz' skrevet af danskeren pastor Harries i Flensborg i 1790, dedikeret til den danske kong Christian VII. Bogen har en del sjældne billeder, især set fra tysk side, lidt matte og grå, men dog stumper til supplerung af billedhistorien omkring krigen i 1864. ●

Dansk Skolemuseum truet af lukning!

Hvis Dansk Skolemuseum bliver tvunget til at dreje nøglen om, vil en unik kulturskat blive lagt i en 'mølpose' og være utilgængelig ikke blot for lærerstandens egen kreds, men også for de mange besøgende, som ellers har kunnet opleve fortidens undervisningsmetoder og uddannelsessystemets snede vej gennem tiderne. Verdens største samling af anskuelighedplancer og skolebilleder fra forne tider vil være gemt af vejen.

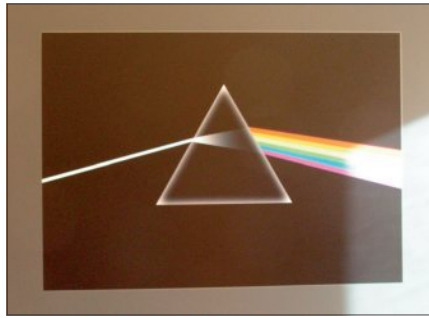
Registreringen af Lillian Bodnia's donerede samling er netop afsluttet. Det blev til 210 skolebilleder dækkende et par generationer.

DFS opfordrers Bertel Haarder og undervisningsministeriet om at sørge for, at den fatale beslutning om at nedlægge samlingen bliver taget af bordet. ●

En billedrejse

På sporet af 'Den tabte Tid'

Flemming Berendt

Tallin

Estlands hovedstad Tallin, her i dette land hvor Dannebrog i 1219 fra himlen faldt, hang der på vort hotelværelse endnu et symbol: Lysets brydning igennem et prisme.

Et billede dannes ved hjælp af lysfølsomme sølvkorn på papir eller film gennem en kemisk proces.

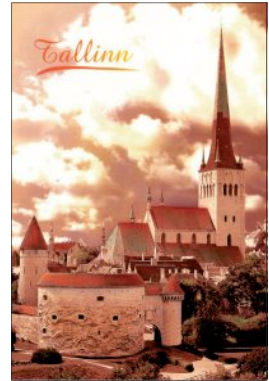
Som en 'Fugle Fønix' er byen forvandlet fra aske og støv til en national stolthed, man kun fornemmer på stedet. Den 'syngende revolution' gav Estland sin frihed tilbage i august 1991

En ufattelig genopbygningsproces blev sat igang. Kapital fra især Sverige og Finland samt Vesteuropa har givet mulighed for den nationale genrejsning.

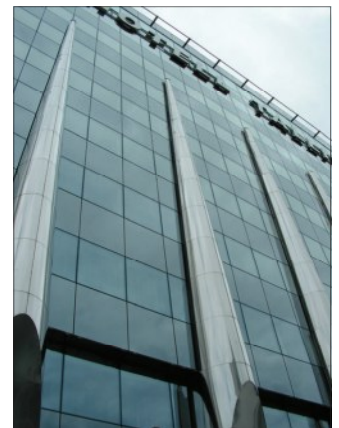
Den estiske fotonhistoriker Peter Tooming og kamerakonstruktøren Walter Zapp er fra Riga. Oprindeligt blev Minox kameraet konstrueret under Zapps studieophold i Letland. Man finder imidlertid også et fotomuseum i Tallins bymidte. Ved hjælp af megen søgen lykkedes det at finde enkelte gamle fotografier og postkort, som her kan sammenlignes med egne digitale fotografier

Rådhuset fra 1330 og St. Olav kirke fra 1200

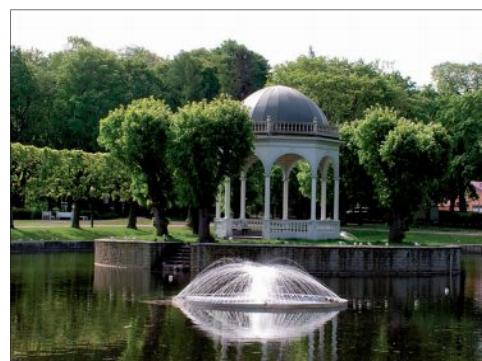
Den gamle bydel ca. 1900

Gammelt herberg og nutidt hotel fra 2008

Tallins oprindelige fæstningsmur

Kadriorg-Parken, 1720. (Peter den Store).

En bymur af format, 2008

Et træ finder altid plads! 2008

200.000 jøders sidste rejsekuffert. Et stærkt symbol på ufattelige lidelser, begået af tyskere og russere

Et rimeligt håndværkertilbud

Estnisk filmkunst med appel! 2008

Der handles også med foto i Tallin, 2008

Fra fængsel til Tallins Fotomuseum

Flemming Berendt

Byens fængsel 200 meter fra Rådhuset er opført af de danske erobrere i år 1441-42. I dag huser det et lille, men velindrettet fotomuseum

Museets udstillingsplakat og salonkamera

Opstilling fra kolloidumtiden

Det tidligere fængsel og herberg for hjemløse blev i slutningen af 1970'erne renoveret med moderne faciliteter og indrettet til at huse den estniske kulturarv af fotografier (56.276 stk.) og fotografika. Den mere beskedne samling af fotografiapparater og teknisk fotografi giver den besøgende et udsnit af fotohistoriens mange frembringelser.

En særlig interessant montre indeholder en meget fin samling af Walter Zapps Minox-kameraer. Forskellige prototyper af Zapps håndlavede i den periode hvor kamerakonstruktøren befandt på studieophold i Estland. På 1. etage bliver man mødt af et smukt indrettet lokale, hvor de lokale fotoklubber og amatører viser deres fotografiske frembringelser - helt frem til den digitale tidsalder. I kælderetagen er der indrettet et lokale til brug forelæsninger studerende fra Tallins universitet.

To salonkameraer af mahogni

Et sammensat mørkekammer fra kolloidumtiden

Photo Museum
Raevoja 4/6
10146 Tallinn
Estland, Estonia
Åben: Hele ugen fra 10:30-17:30.
Lukket onsdag. Tlf.: 44 87 67.

Museets ældste klenodier

Zeiss og Voigtländer-objektiver

Et alsidigt udvalg

Enkelte sjældenheder!

- af museets kamasamling

To kamerakonstruktører

Den store billedsamling rummer 56.276 billeder

Udstilling fra egen samling

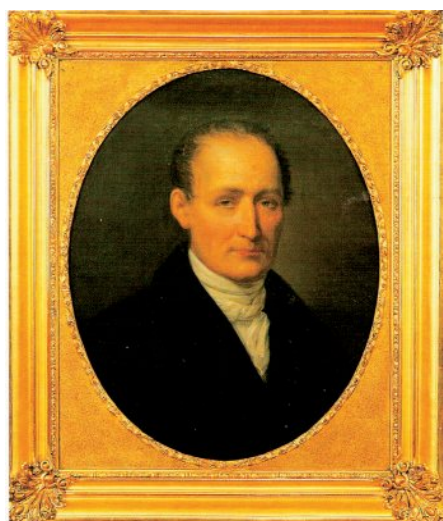
Joseph Niépce får en 'gæst'

Richard Winther

Kunstmaleren Richard Winther (1926-) var udover sin kunstneriske uddannelse i mange år optaget af nye veje indenfor utallige kunstneriske discipliner. I årene efter Den 2. Verdenskrig beskæftigede han sig med rayogrammer, d.v.s. billeder malet med lys på fotopapir efter kunstneren Man Rays metode, han optog desuden forskellige eksperimentalfilm. I 1960'erne var Richard Winther optaget af forsøg med panoramafotografering og det udviede perspektiv. Han konstruerede og fremstillede ca. 75 fotografiapparater for at afprøve sine idéer om perspektivfotografering.

I 1992 udsendte DFS et temanummer om Panoramafotografiens Historie, (nr. 56/1992) hvor Richard Winther skrev og præsenterede 8 af sine panoramakameraer. I 1971 besluttede han sig til at foretage en pilgrimsrejse ned til Joseph Niépce gravsted.

Det er denne usædvanlige fodrejse, som her præsenteres:

*Joseph Niépce 1765-1833.
Léonard-François Berger 1854*

La Maison du Gras i Saint-Loup-de-Varenne

I 1971 besluttede jeg omsider at foretage den pilgrimsrejse til Niépces grav, jeg længe havde tænkt på. Jeg fandt en passende kæp, som jeg snittede til, og bandt det mest nødvendige sammen i et klæde og hængte det øverst på kæppen, og med den over skulderen vandrede jeg i løbet af tre måneder på bare fødder ned til Chalon for at se museet og derefter til Niépces grav og sommerhus i Saint Loup. Efter at jeg havde været dernede i tre dage, vandrede jeg hjem på tre en halv måned. Det tog dog lidt længere tid end ud, for jeg var blevet afkræftet, men nåede tilbage i god behold. Jeg er nu meget tilfreds med at have bragt den 'guddommelige' dette æres-offer og kan berette følgende:

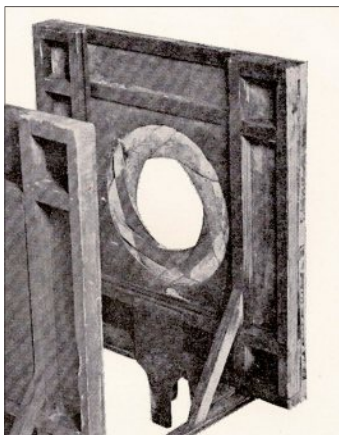
Den forrige direktør på Musée Denon udgav en bog om Niépces slægt og døde i 1966, 14 dage efter åbningen af udstillingen for 200-året for Niépces fødsel. Den nuværende direktør er arkæolog. Museet har en stor afdeling med romerske antikviteter, fordi Chalon ligger i en tidligere romersk pro-

Museet i Denon

vins. Efter udstillingen om Niépce havde ingen interesseret sig for de efterladte relikvier. Niépces håndbyggede eksperimentalapparater var stillet tilfældigt ind i en lang montre, og op ad glassene var stillet reproduktioner og store strimler fotokopier af maskinskrevne uddrag af Niépces breve, således at det var vanskeligt af se apparaterne ordentligt.

Hvad der ellers var tilovers, var stoppet ind under en trappe op i det ene hjørne af rummet. Her imellem lå det tilstøvede bagstykke af det apparat, Daguerre sendte Niépce. Under Niépces bælgapparater var der toppe af støv fra orme i træet.

Niépce iriskonstrktion

Foruden at opfinde bælggen, opfandt Niépce også irisblænden og lavede nogle af zink, der delvis forvitret. Der er intet gjort for at bevare dem, og alt flyder i uorden og planløshed. På snorene til kasserne med de originale fotografiske inkunabler er hængt hæslige fotostater, to eksemplarer af hvert, for at man ikke skal gå fejl. Museet har 80 originale breve, men viser kun et par fotokopier. Hele det ene hjørne af rummet var stuvet med papæsker med tryksager og nogle apparater fra århundredskiftet. Dette skulle engang udstilles som fotografiens historie på de hylder, der fylder hele den ene væg, og som har stået tomme siden udstillingen lukkede. Rundt om var stillet posthume statuer og malerier ovenpå skabene. Midt i denne mangel på påskønnelse stod to herlige klenodier fremstillet af massivt træ, hvorpå Niépce tog prøvetryk af sine klicher, kaldet Heliographier, og en cykel af træ, med dæk af jernringe også en af hans opfindelser. Nogle kemiske instrumenter er bevaret, retorter og glas, og meget skønne prøver på hans resultater, lysende klare sølvplader med den guddommelige prægede skrift, dog ikke naturens egen, men menneskets. Først gik jeg to gange rundt om hans have. I almindelig gang kunne man nå rundt på en halv time. Indprentede mig belsningen og terrænet, indsamlede blade fra de høje træer. Grunden er skåret til af en hovedvej på en ene side og en jernbane til den anden. Ud til en jordvej derimellem ligger den adelige villa, kaldet Chateau, uden den monumentalitet, de 300-årige enorme bøndergårde har i den nærliggende landsby. Der er siden bygget om på hovedbygningen.

Nature morte. Niépce 1823-30

Den fløj Niépce fotograferede fra, findes ikke mere. Jeg satte mig ned og ventede to timer på, at Niépce skulle komme ud og køre en tur på sin cykel, der stod udenfor døren.

I stedet kom havemanden på en nutidig cykel af ældre model. Han havde barkede næver og baskerhue. Han sagde, at man nu troede, Niépce var blevet tosset, nu arbejdede han lidt over det hele, med det sorte klæde over hovedet.

Den rige dame, der ejede det hele, viste sig en enkelt gang. Hun sagde, det var så stort, at de kun boede i nogle værelser ad gangen, at loftet var ét stort tomt rum, og Niépce ikke havde efterladt sig noget, at Kodak havde villet købe huset og flytte sagerne fra Musée Denon derud, men hun ville ikke sælge, og museet ville ikke af med tingene. Således blev der ikke noget ud af den krans med guld-bogstaverne: Fra Kodak.

Fortiden var samlet i dette skab

le 15. 7me 1832. reçu de François Bonnot,
 en espèces, pour son paiement de la 3me
 et dernière année de jouissance de son Bail,
 la somme de cent francs: cy 100 f.

J. N. Niépce

le 10. 2me 1832. reçu de même François
 Bonnot, la somme de Soixante. douze francs;
 savoir, pour solde du précédent qu'il me présent,
 quatre francs cinquante centimes.
 cy 4 f. 60.
 et en espèces, 30. f. 40. cy 30. 40
 total 72 f. 00

la dite somme de Soixante douze francs pour
 solde de son fermage tenu le 11. 9me dernier.

J. N. Niépce

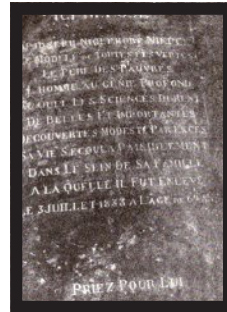
et en fin la somme de 87. francs dix
 centimes restant, lui est imputée à compte
 de la 3me année de jouissance échue le
 5me Mars 11. 7me dernier.

J. N. Niépce

le 5. 7me 1832, reçu de Bonnot, toujours à
 compte de la 3me et dernière année de jouissance
 de son Bail, en espèces la somme de deux cent
 quatre francs cinquante centimes.

J. N. Niépce

I skumringen gik jeg gennem landsbyen ad en sti, der bølgede op og ned imellem de spredte, meget store bøndergårde. En smedie stod åben, i det helt mørke rum lyste et stykke glødende jern og de tunge slag hamrede stilheden ud i portioner. Stien løb ud i en vej, der snoede sig op til kirken. Her ligger indstøbt i cement og gærdet med jern, den knapt tilmålte plads til madame Niépce forvitrede ligstene.

HER HVILER

JOSEPH NICEPHORE NIÉPCE
 EKSEMPLET PÅ ALLE DYDER
 DE FATTIGES FADER
 DET STILLE DYBS MAND
 SOM GAV VIDENSKABERNE
 SMUKKE OG VIGTIGE OPDAGELSER
 OVERDREVENT BESKEDEN
 FORLØB HANS LIV FREDFYLDT
 I FAMILIENS FAVN
 SOM HAN BLEV REVET BORT FRA
 DEN 3 JULI 1833 I EN ALDER AF 69 ÅR

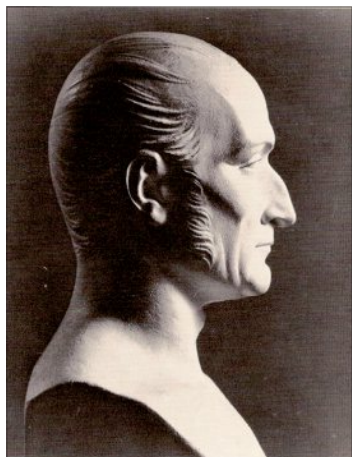
BED FOR HAM

Men se, det blæste op, og i den lave månes skin, ser jeg i få minutter et syn: stenen, der dækker Niépces grav skydes til side i fodenden, og op af den endnu mørkere sprække stiger en svagt lysende ånd, mesterens egen, med den gennemsigtige hud flagrende om knoklerne, og i skæret fra hans glødende øjne kan jeg se de magre arme favne en meget skøn nøgen pige med langt rødt hår.

Det virker så overraskende og pludseligt, at jeg i det øjeblik ikke tænkte på, at hun ikke kunne være fransk, men måske var dansk og meget nulevende. Det har været en Dakini (budbringer), Milarepa (1040-1123) (helgen) har mediteret frem, en illusion, for at have elsket hende, forvandlede hun sig på ægte Diorama-vis til Daguerres spøgelse, som Niépce nu griber om halsen med begge sine knokkelhænder, for at kvæle sin plageånd, men ak, det hele blev til intet, fordi Niépces forbandede hund, der var blevet vækket af den kolde luft, der strømmede ned i graven, den køter giver sig nu til at gø, og flænger det hele itu. ●

Hvad fortiden gemte!

Hoffotograf Jens Petersen
Montage Flemming Berendt

Joseph Niépce

Niépce-kamera 30,5x31,5x18,5 cm

Kongelig hoffotograf Jens Petersen (1829-1905) orienterede bestyrelsen i Den fotografiske Forening i 1883 om, hvilke fotografiske relikvier fra Joseph Niépce eksperimenterende periode, som befinder sig på det oprettede museum i hans fødeby Chalon-sur-Saone: *Disse fotoapparater, instrumenter og billeder, optaget af Niépce, eksisterede og er samlede i stort tal. Mange højst interessante genstande er samlet i museet og dermed forvarede fra forglemmelse og mulig ødelæggelse. Dette skyldes hr. Jules Chevrier. Det var med sand forbavselse, at man blandt apparaterne fandt nogle, som for nylig er blevet fremstillet med store forbedringer.*

Således et kamera med bælg og en bevægelig blænder, der kunne udvides og sammentrækkes ligesom et iris i det menneskelige øje. Museets konservator, hr. Meulin, har givet en beskrivelse af de mange genstande, hvoraf enkelte er erhvervet ved køb, andre er gaver fra Niépces familie, især fra broderen Isidore Niépce og venner. 11 effekter er fundet på et loft i den ejendom som Niépce solgte til Marquis d'Ivri. Alle genstande er uomtvistelig autentiske og signerede. Hr. Meulin har skrevet en fortegnelse over effekterne som følger:

Udsigt over Quai Voltaire, en af de første fotografiske optagelser på forsølvet kobberplade.

Forsøg på forsølvet kobberplade. En munk ledsaget af en ung mand; de fjerner sig fra et hus, foran hvilket en kvinde folder hænderne. Maj 1829.

Forsøg på forsølvet kobberplade udført med asfalt før kompagniskabet med Daguerre. Græker og grækerinde efter litografi. Billede på zink, efter kobberstik. Niépce 1825.

Heliografisk gravure på zink, efter kobberstik, landskab med figurer. Niépce 1825.

Heliografure på zink efter kobberstik, landskab. Niépce 1823.

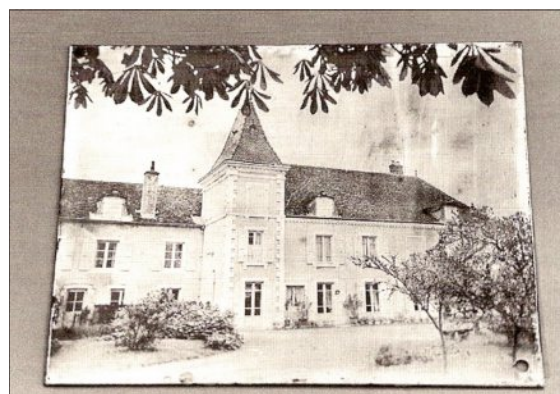
Heliografure på tin, efter kobberstik (kardinal Amboise). Niépce 1824.

Gravure på papir, gjort gennemskinnelig med ferneris til reproduktion.

Gravure på papir, aftryk af billedet kardinal Amboise. Niépce 1824.

Kardinal d' Amboise i to udgaver

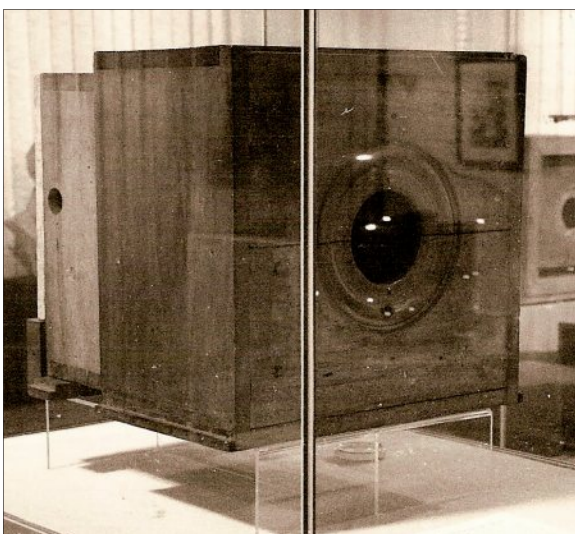
Héliografi af La Maison du Gras, 1828

Plade eksponeret i 9 timer!

I Musée Nicéphore Niépce er de historiske effekter smukt placeret

Et af verdens første kameraer

To gravure på papir. Heliografisk plade af kardinal Amboise. Niépce 1864.

Heliogravure på tin af den hellige familie. Niépce.

Kliché på papir, transparent, til forgående plade. Gravure på papir, transparent kliché. Olding i halv figur.

Forskellige kolber, glasplader, prøve- og måleglas.

Camera obscura. 30 cm højt.

Camera obscura. Samme dimensioner som forgående, med runde huller, lukkede med korkpropper, bestemte til at følge operationens gang.

Bælg, firkantet dannet af træstammer samlet med læser; passer til kameraerne.

Kamera med bælg. Åbning til objektivet, forskydelig.

Kamera obscura, forsynet indvendig med bevægeligt apparat og med blænder. Kvadratisk form. Sidelængde 40 cm.

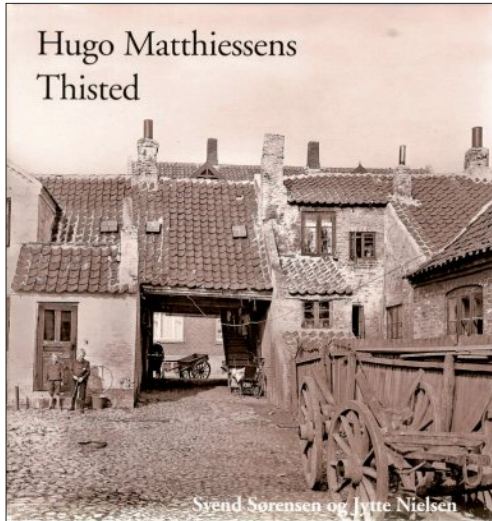
Sværtetavle til indsværtning af de heliografiske plader. Billederne på papir er som regel 16/17x23 cm. Enkelte kobberplader 16x22 cm. Andre er betydelig mindre, 65/8x9/11 cm.

Disse genstande har en historisk interesse, som aldrig kan forsvinde eller forringes. •

BOG & UDS STILLINGSOMTALE

Flemming Berendt

Hugo Matthiesen: Thisted. Tekst af Svend Sørensen og Jytte Nielsen:
Format : 20,5x20,5 cm. 60 sider. Stift bind.
Forlaget Hikuin 2008. Pris kr. 100,00 inc. forsendelse for medlemmer af DFS.
ISBN 978-87-88945-21-8. Bestilling: Tlf.:8666 7666.
Fax: 8627 2378. www.hikuin.dk

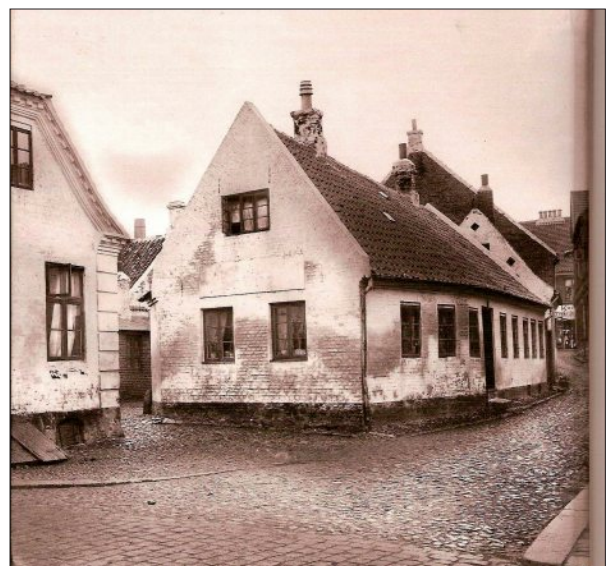
Det 16. bind af HM's kulturhistoriske og fotografiske billedværk om de danske købstæder imellem 1913-1922 er udkommet. Thisted er blevet gennemfotograferet i 1919 af daværende museumsinspektør ved Nationalmuseet Hugo Matthiesen. Alle 32 optagelser er foretaget med hans legendariske 'Nellerødkamera' nr. 290. Glaspladerne er blevet fremkaldt hos en af byens 3 fotografer. Efter at være godkendt af H.M. er de blevet videregivet til Nationalmuseet i København. En af byens fotografer Carl Johan Jørgensen har givet en beskrivelse af den fotografiske arbejdsproces på den tid, her et lille uddrag:

Lad mig begynde med tørpladerne, som vi dengang kunne fremkalde i mørkt, rubinrødt lys i en emalje skål og se billedet komme frem efter nogle minutters forløb. Man måtte være meget omhyggelig med, at fremkalderen løb jævnt hen over pladerne, så der ikke dannedes luftblærer eller skjolder, derefter let afskyldning og så i surt fixerbad til pladerne var klare, og derpå skylning i rindende vand i 20-30 minutter. Så blev vandet strøget af med hånden og pladerne sat til tørring i en tralle, da måtte man se efter, at der ikke sad dråber på en plade; der ville give en plet på negativet. Der var mange ting at lære for en ny elev, først og sidst omhu i alle detaljer, tage rigtigt på glaspladerne, ikke sætte fingermærker hverken på plader eller papir, og huske at vaske hæn-

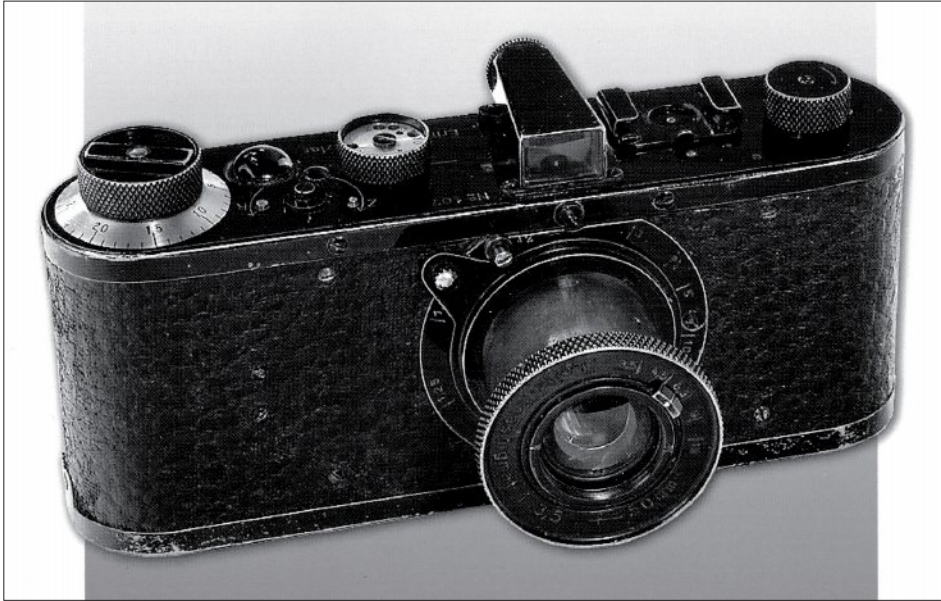

Hugo Matthiesen og H. Langberg, 1944

der, når man havde været i berøring med fixerbad. Museumsinspektørerne Jytte Nielsen og Svend Sørensen på Thisted museum giver i begyndelsen af bogen en fyldig beskrivelse af byens fortid. Teksten af byens meget beskedne huse er et plus. Thisted havde godt 7.000 indbyggere, og ca. 800 ejendomme samt en handelsflåde på 27 fartøjer, man havde i øvrigt også 29 udskænkingssteder for stærke drikke. De 32 billeder, er blevet skannet og billedbehandlet af Nationalmuseets fotograf Laila Malene Odyja Halsteen. Billederne er en nostalgisk drøm at vandre rundt i. De ydmyge arkitektoniske perler, hvoraf en del er bygget med 'let hånd', giver et fint indtryk af fortidens beskedne byggeri. Tak for endnu en flot bog! ●

SAMPLERDILLEN

Der var kun få mennesker, der troede på kamerakonstruktør Oskar Barnacks idé i begyndelsen af 1920'erne, om småbilledkameraets brugbare muligheder overfor samtidens betydelige større formater. Imidlertid tog dr. Ernst Leitz ansvaret for at igangsætte en forsøgsproduktion i 1924. Småbilledkameraet fik navnet Leica (Lei-tz Ca-mera). Kameraet blev præsenteret på Leipziger-Messen i 1924. Oskar Barnack havde imidlertid opfundet et 'Columbus-æg. Kinofilm billeder på 18x24 mm var imidlertid for småt, men der var ingen begrænsninger i filmens længderetning. Det klassiske småbilledformat 24x36 mm var opfundet. Lille negativ - stort billede var drømmen.

I årene 1923-1924 blev de første håndproducerede Leica-kameraer fremstillet af Oskar Barnack og fik betegnelsen 0-serien -1923. Et af disse apparater nr. 124 er blevet solgt på en auktion i Wien til den nette sum af danske kroner 2.520.000.

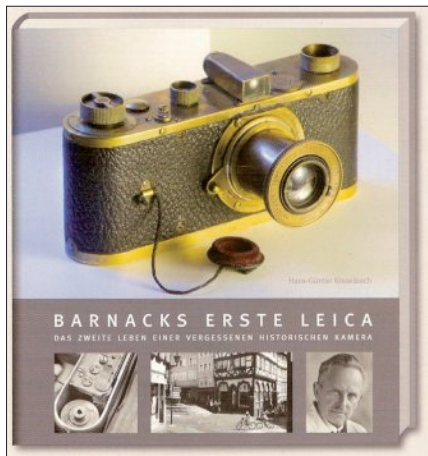
Foto: Classic Camera, Milano.

På samme auktion hos Westlight Photographica blev denne guldleica M3-1956 nr.834.000 solgt for:
danske kroner 382.500

Foto: Classic Camera, Milano

Barnacks første Leica fra 1920!

Hans-Günter Kisselbach: Barnacks første Leica
Format: 27,5x29,5 cm, indbundet 216 sider.
Illustreret i farver & s/h. EUR 59,90.

Lindemanns Buchhandlung, fotobuecher@lindemanns.de
www.lindemanns.de/shop/limashop0/6453L.php
Anmeldelse i næste nummer af Objektiv.

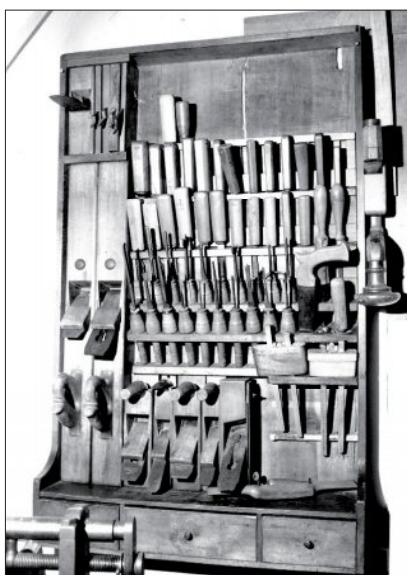
Kongensgave i Helsingø 'Nellerødmanden'

Endelig er det lykkedes at samle Jens Poul Andersens håndfremstillede snedkerværktøj i nye lokaler i Helsingø bymuseum. Åbningshøjtideligheden fandt sted lørdag den 8. marts. Trods aftale om en ekskursion i dagens anledning blev DFS ikke indbudt.

Vil man opleve JPA's smukke frembringelser er man formodentlig altid velkommen?

Museet er åbent fra 10. marts til 31. maj. Onsdag-fredag fra 13:00-16:00 og lørdag fra 10:00-14:00.

Fra juni til 31. august. Tirsdag til lørdag fra 13:00-16:00, 2009.

Den håndsnilde snedkers værktøj Foto: FB

Leif Preus i samtale med tidligere direktør for museet Øyvind Storm Bjerke

Tæk at opfinderne af den første farve- proces hed brødrene lys!

Forhenværende grundlægger af Preus Foto A/S og Preus Museum i Horten, har rundet de 80 år. Som ufaglært autodidakt fotograf grundlagde Leif Preus i 1956 sit firma i den lille norske by. Som speciale oprettede han Art Color Foto, hvor grundidéen var at fagfotograferne kunne fremstille ensartede farvebilleder udviklet efter firmaets principper. Som nyvalgt redaktør af Objektiv blev jeg inviteret til Horten for at opleve hans store fotohistoriske kamera- og billedsamling. Det skulle dog vise sig at dokument- og bogsamling blev det fundament som blev grundlaget for etableringen af Objektivs redaktion. Kvit og frit fik jeg adgang til den enorme samling af materiale - til fri afbenyttelse. For denne generøse handling og den runde fødselsdag skal der lyde et hjertelig tillykke, ikke kun fra mig, men også de mange medlemmer som deltog i vor ekskursion til museet i 1981. ●

LOPPEMARKED AF FOTOGRAFIKA I OLOFSTRÖN

SØNDAG DEN 7. SEPTEMBER 2008

Niels Harald Ottoson byder velkommen til sit årlige samlarmarked i Folkets Hus.

Ö Storgatan 24 i Olofström.

Bordpris: sv.kr. 200,- (50x120 cm). Entré: svkr. 20,-

Åben: 10:00-15:00. Opstilling: Søndag fra kl. 08:00.

Velkommen! ●

Bordbestilling & information:

293 41 OLOFSTRÖM

Tlf.: 0454-41256. E-Mail: n-h.ottoson@oktv.se

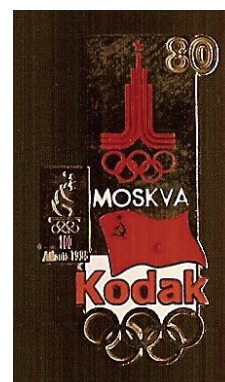
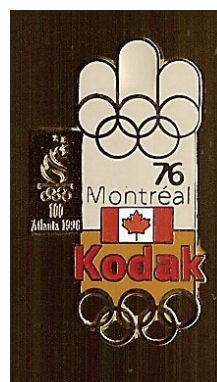
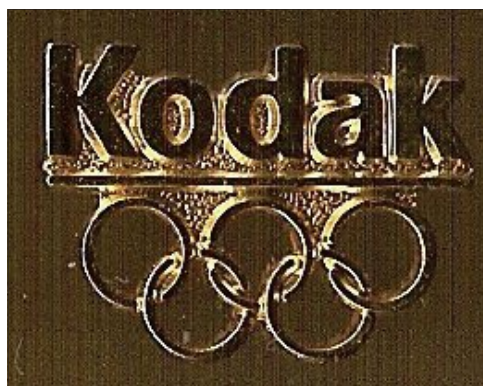
MIN SAMLING

af fotoemblemer

Jørgen Forsberg

Dette emblem med Dannebrog er et klenodie

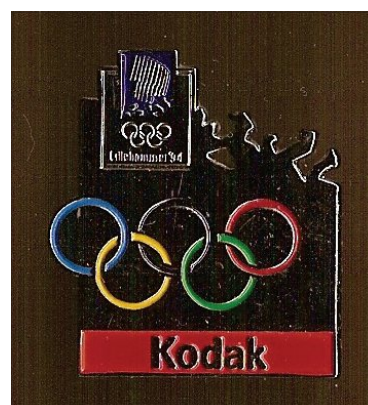
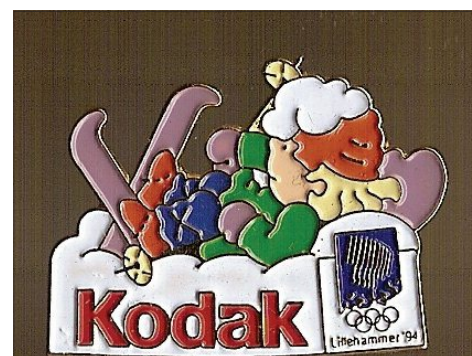

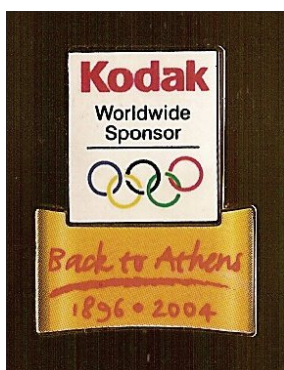
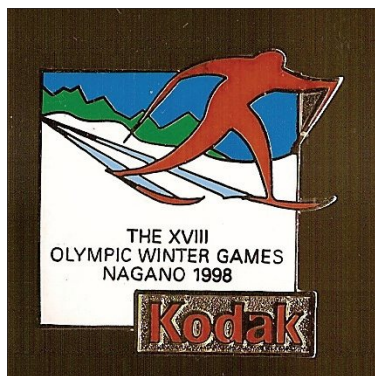
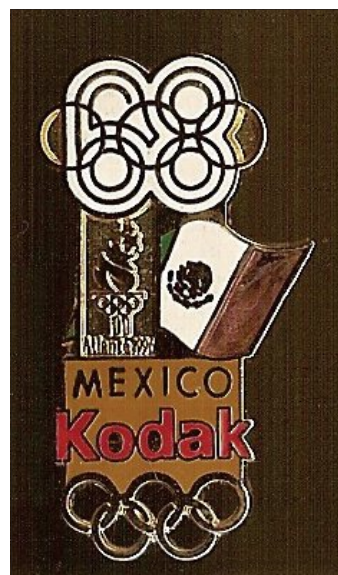
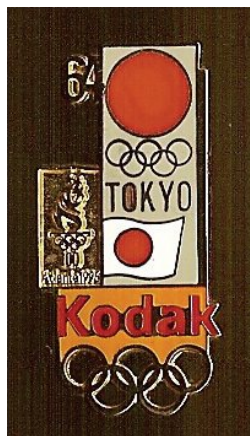
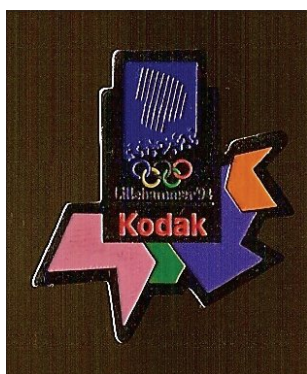
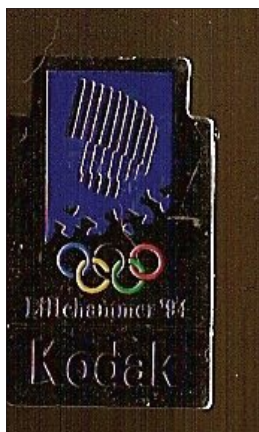
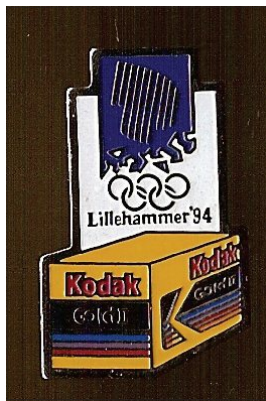
Der findes mange forskellige ting man kan samle på, og jeg har valgt at samle på emblemer bl.a. med fotografisk relation. Fordelen er at de ikke fylder så meget, samt at de - som regel ikke koster noget. Mit allerførste emblem fandt jeg som 10-årig. Det blev til flere og flere, i dag tæller samlingen over 4.000 stk.

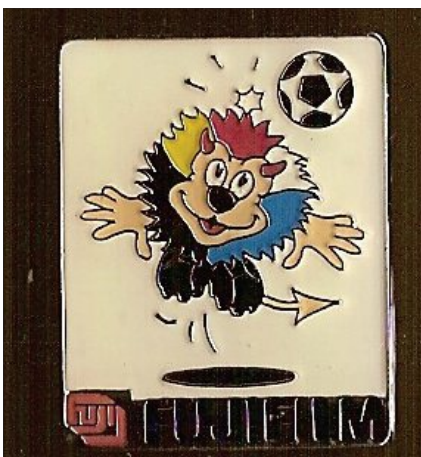
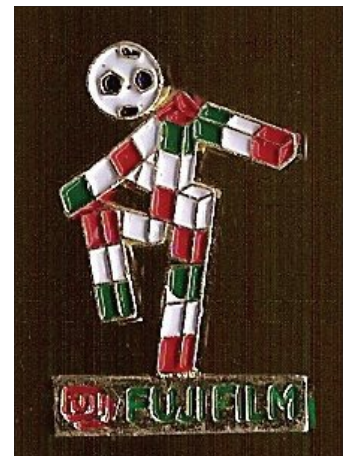
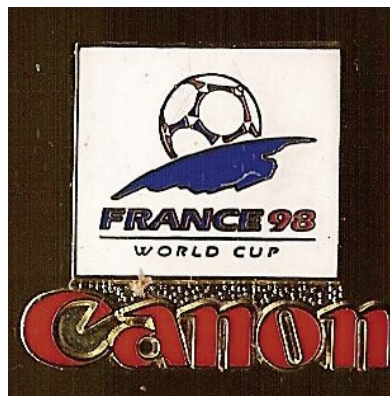
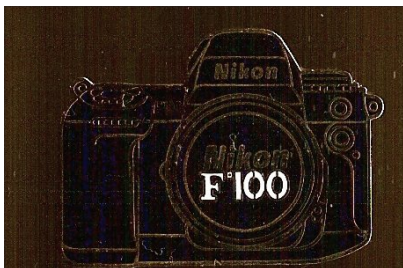
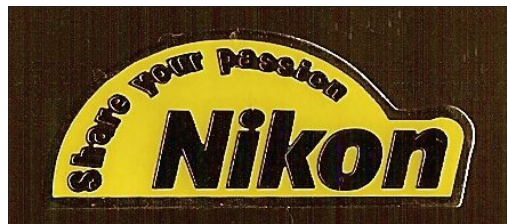
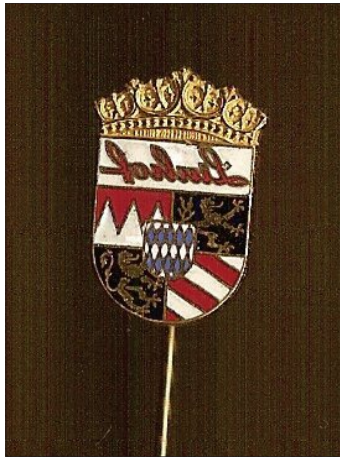
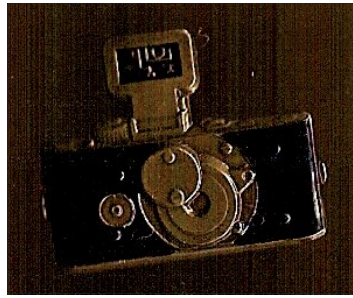
Samlingen er anbragt i to store rammer ca. 80x120 cm med blå fløj, og alle der ser dem bliver fanget i genkendelsen om egne minder og gamle emblemer. Der bliver ofte brugt lang tid og megen snak foran samlingen.

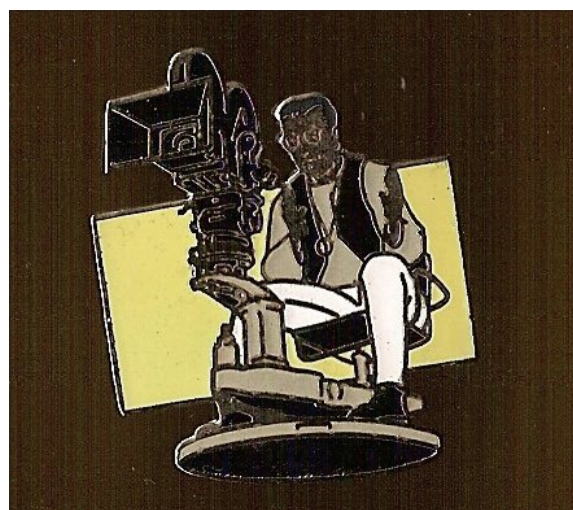
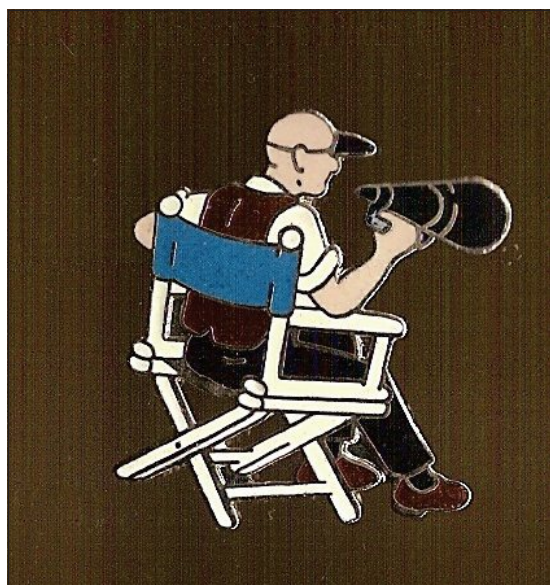
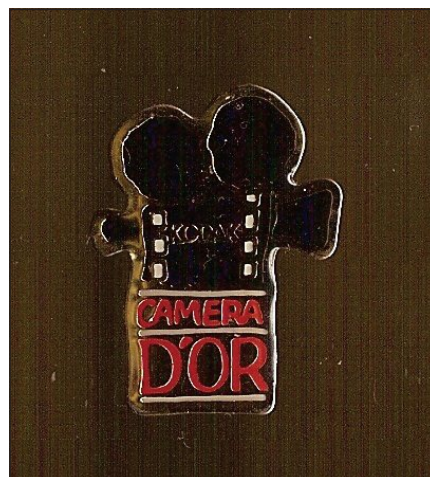
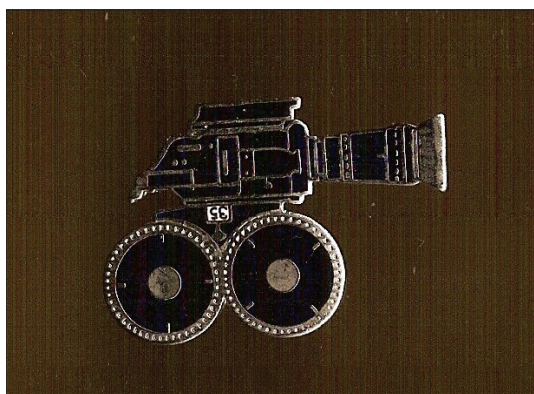
Naturligvis er emblemer fra foto-brancen deriblandt askebægre af særlig interesse for mig. Der er ca. 200 stk. hvoraf et mindre repræsentativt udvalg vises her.

Kodak er blandt de helt store sponsorer når det gælder de Olympiske Lege og andre store sportsbegivenheder verden over. Samlingen indeholder derfor en stribe af emblemer som dermed er med til at gøre Kodaks fotografiske produkter verdenskendte.

Alle mine venner og bekendte ved at jeg samler på disse små symboler. De fleste mennesker har nogle emblemer i skrivebordsskuffen, de kan være fra sportsklubben, danseskolen, almindelige firmareklamer og ikke mindst foreninger, mulighederne er utallige.

Hvis nogle af Dansk Fotohistorisk Selskabs medlemmer er i besiddelse disse såkaldte efemera effekter, vil de være velkomne i min samling.

Specielt emblemer fra fotobranchen. Mine fotorelaterede emblemer vil ende sine dage på Danmarks Fotomuseum i Herning.●

Københavns Fotoimport A/S
Att: Jørgen Forsberg.
Glerupvej 10,
2610 Rødovre
Tlf.: 4453-5251
E-Post: kofi@kofi.dk

'DIT & DAT'

Foreningsmeddelelser, anvisnings-og orienteringsnyt

GENERALFORSAMLING & LANDSMØDE 12. APRIL 2008

Referent: Allan Bunton

Formanden har hermed ordet!

Valg af dirigent og referent

Som dirigent blev Svend Frederiksen valgt og Allan Bunton som referent. Dirigenten konstaterede, at i henhold til selskabets vedtægter var generalforsamlingen indvarslet korrekt.

Formandens beretning

Endnu et år er gået, og vi sidder igen samlet til landsmøde. Vores medlemstal ligger meget stabilt, lige over de 300. Nogle går fra, mens nye kommer til.

Jeg vil nu kort gennemgå, hvad der har været af aktiviteter i det forgangne år: I september holdt Klaus-Eckard Riess et foredrag i København om fotogrammetriens fader. I oktober var det sidste gang der var møde i lokalerne i Århus. Loppemarkedet og anvisningssalget gik godt. Der var god stemning, trods en vis afmatning. Mødet i oktober i København var med fotografen Jørgen Brandt, som viste fotografier optaget med hulkamera. Sidst i oktober var der loppemarked og anvisningssalg i København. Der var en god stemning, men som i Århus, en vis afmatning.

I begyndelsen af november havde vi en ekskursion til Teknisk Skole på Amager. Her fik vi set de omgivelser, som nye fotografer bliver uddannet i. Til sidst blev der optaget et panoramabillede af den samlede deltagerska-

re, som blev bragt i det nye nummer af Objektiv nr. 119. Senere i november fik vi i København besøg af Egon Wagn Neesgaard, som fortalte om sit liv i fotobranchen. Årets julemøde i København bød på et anvisningssalg garneret med julesmåkager samt kaffe og te. Salget var OK selvom kvaliteten er dalende. Januarmødet i København, var en historie fra de varme lande. Andreas Trier Mørch fortalte om sin tur til Dansk Vestindien, og viste billeder fra Før & Nu. I begyndelsen af februar var der loppemarked og foredrag i de nye lokaler i Middelfart. Niels Resdahl havde lagt vejen forbi med et foredrag om objektivfatningens historie. Senere i februar var det Klaus-Eckard Riess, som på mødet i København afsluttede sin serie om Nikonkameraerne. Denne gang var det Nikons nyere tid. Det sidste møde i København var et foredrag om storformatets muligheder Før & Nu, Jørn Jørs underholdt med praktiske eksempler, og spørgelysten var stor.

Derudover har vi modtaget tre normale numre af Objektiv. Aprilnummeret er det første i farver hele vejen igennem, og det vil blive standarden fremover. Det betyder at redaktøren ikke længere skal spekulere over, hvor farvebillederne skal placeres i bladet.

Endelig har vi langt om længe modtaget 1.del af 'Fragmenter af Fotografiens Historie'. Det har været længe undervejs, men har været værd at vente på. Nu venter vi spændt på 2. del til foråret 2009. Tak til Flemming for igen at have leveret læsestof til mange timer, og samtidig en stor tak til alle, som har bidraget med artikler og billeder til bladet.

Tak til vor webmaster som hele tiden prøver at forbedre vor hjemmeside. Husk at melde jer til, så vi kan komme ind på medlemssiderne og se bl.a. anvisningssalgslisterne. Tak til vore annoncører, som bidrager til vor økonomi. Støt dem hvis i har mulighed for det. Endelig vil jeg side TAK til bestyrelsen. Specielt er jeg glad for den 'nye dreng i klassen' John Mikkelsen. Han har overtaget posten som kasserer fra den 1. januar 2008, og det ser ud til, at han allerede har fået styr på opgaverne. Men også resten af bestyrelsen skal have TAK for den store arbejdsiver de lægger for dagen.

Kassererens beretning

Formanden Sverre Hugo foretog i sin egenskab som fungerende kasserer regnskabsforelæggelsen for regnskabsåret 2007.

På regnskabets indtægtsside er der fra 2006 til 2007 et-

faldpå på kr. 8.947,53 hvoraf der er sket et fald i anvisningssalgs-indtægterne alene på kr. 3.744,75 samt at tilskud og sponsorater er faldet med 2.811,79.

Regnskabet's udgiftsside viste et mindre forbrug på kr. 13.084,20 i forhold til 2006 heraf er der sket et væsentligt fald ved kontorhold på kr. 18.602,76 og samtidig en stigning i driftudgifterne på kr. 5.451,20.

Herefter blev budgetforslag for regnskabsåret 2008 fremlagt forsamlingen. Bestyrelsen har skønnet en indtægt til selskabet på kr. 134.000,00 og der skønnes en udgift på kr. 180.000,00, således vil året 2008 have et forventet minus-resultat på kr. 46.000,00.

Redaktørens beretning

Flemming Berendt takkede for de mange bidrag som er med til at gøre Objektiv interessant og spændende, især nu hvor det er blevet muligt at trykke i farver. Sidetallet er reduceret til et leje omkring 48-56 sider for at få økonomien til at hænge sammen.

'Fragments af Fotohistorie', som erstatter et par tema-numre er blevet delt op i del 1&2, bl.a. på grund af tidspres. 2. del vil blive fremsendt sammen med aprilnummeret i 2009. En særlig tak til Svend Åge Schiermacher for sin tekniske hjælp.

Det er samtidig en stor glæde, at vor nye bogtrykker tilsyneladende har et langt bedre fagligt niveau og præcision i trykningen.

Indkomne forslag

Selskabets bestyrelse havde ikke modtaget indlæg fra medlemmerne. Hans Berggren havde et indlæg der blev foreslået fremlagt under punktet eventuelt.

Valg til bestyrelsen

Svend Erik Jeppesen og Allan Bunton var på valg, begge havde tilkendegivet genvalg. Både SEJ og AB blev genvalgt og takkede forsamlingen for tilliden.

Valg af revisorer

Willy Thomsen og Lars Schönberg-Hemme var på valg og havde begge ønske om genvalg, hvilket bestyrelsen bifaldt. Begge blev genvalgt.

Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsen anbefalede et uændret kontingent, hvilket blev godkendt.

Eventuelt

Hans Berggren fremlagde sine betragtninger vedr. Mødepraksis i København ved foredragsaftenerne: Hvor det for Berggren var magtpåbyggende at fastslå, at når og under et foredrag er i gang, skal der være absolut ro i salen. På samme måde mente B, at præsentation af nye medlemmer og deres interesseområder, kunne foregå på en anden måde og på et andet tidspunkt! Hertil svarede formanden; *Vi er forskellige mennesker*

der mødes, og der skal være plads til den uformelle form, som der i realiteten skal være i en forening som vores. Vi skal jo huske på, at det drejer sig i bund og grund om en HOBBYFORENING. Formandens ord blev mødt af forsamlingen med fuld opbakning. Konklusionen var at der ikke ses nogen grund til at gøre en mus til en elefant. Formanden sagde desuden:

Foreningen er nu engang sådan som den er, og vi skal alle hygge os sammen om den fælles hobby. Vi har et godt samvær på mødeaftenerne, og selvfølgelig skal et fremtidigt nyt medlem præsenteres, hvis han ønsker det, det må være helt klart.

Herefter hævdede dirigenten generalforsamlingen, der konstateredes som forgået i god ro og orden.

Svend Hugo i position

Et udsnit af de mange gode sager

Anvisningssalget

Efter en kort pause begyndte anvisningssalget, hvor Andreas Trier Mørch og Svend Hugo i skøn forening afviklede de 89 indleverede effekter. Som forventet var priserne svagt vigende, men til gengæld opnåede mere sjældne ting en rimelig pris. Rigtig gode priser opnåede f.eks. En Voigtländer Vitessa med kr. 820,00, 9 stk. Tissuestereoskopbilleder gik for 500,00 kr., man fik også gode priser for en serie Luminarobjektiver 16,25,40 og 63 mm, samlet pris kr. 2.050,00. En Canon IV SB2 med Canon 50mm 1:1,2 nåede helt op på kr. 4.000,00. To daguerreotypier 'aftaget' af Georg E. Hansen indbragte kr. 500,00.

Anvisningssalgslisten til lørdag d. 12.04.08

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbeskrivelse. Køber og sælger erklærer hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalg. Ved kommissionskab vil effekterne blive sendt pr. postoprævnings. Den, der afgiver bud for tredjemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslederen: Lief Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 2. sal, 1850 Frederiksberg C. tlf. 33 21 43 87 - e-mail: lief.gj@webspeed.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Kilflitt-optik t/Exakta: Macro Kilar E 3,5/40		100,-	100
2	Novoflex-optik t/Exakta: Noflexar 3,5/35		100,-	110
3	Fotobøger, bl.a. Windisch og Politiken			5
4	Hasselblad Specialhefter		50,-	50
5	Hasselblad Emnehefter, bl.a. Ansel Adams S/H		100,-	100
6	Canon EOS 500N, m. Canon 28-80mm og batterigræb. Brugt få gange	A		380
7	Zeiss Ikon Super Ikonta 532/16 m. Tessar 2,8/80 og BT			600
8	Zeiss Ikon Super Ikonta 531/16 m. OptonTessar 3,5/75, Synchr.Comp			460
9	7 stk. nyere fotoauktionskataloger			150
10	Kodak Retina Ia med Xenar 2,8/50, Synchr-Compur			100
11	Zeiss Ikon Contaflex alpha, pæn stand, sløv lukker			80
12	Minolta XD11 (amerikansk XD7) med Rokkor 2/45			200
13	Diverse Leica bøger og prisguider			130
14	Messingoptik Meyer-Doppel-Anastigmat No. 2a 6,8/165 mm			170
15	Samling af "Kamera" samt diverse fotobrochurer			140
16	Zeiss Ikon Contaflex III, pæn stand, biokøret lukker, inkl ikophot og ikoblitz			80
17	Kodak Retina med Xenar 3,5/50, Compur-Rapid, B. taske			120
18	Leitz beredskabstaske i brunt læder til M2/M3			70
19	9 stk. Tissue-stereoskopbilleder	B		500
20	3 stk. Stereoskopbilleder (Eifelt nr. 246, 748 og 1877)	A		50
21	Voigtlander Vitessa, m. Ultron 2/50	A		820
22	Bolex Zoom Refleks P1, m. Berthiot 1:9, f=8 å 40	A		170
23	Viewmaster (brun bakkelit)	A		40
24	Zeiss Ikon, Baby Box	B		90
25	Ensign Ful-Vue	B		40
26	Beirette MODEL II, m. Meritar 2,9/45	A		50
27	Hama Remote Cut komplet (Ubrugt ny)			40
28	Olympus OM-1, m. E.Zuiko 3,5/135			200
29	Carl Zeiss: 4 stk. Luminarobjektiver 16, 25, 40 og 63 mm (til makro)			2050
30	Zeiss Ikon Super Ikonta 534/16, 6x6, m. Tessar 3,5/75			750
31	2 bøger, Weegee: "Naked City" (1945) + "Weegee's People" (1946)	100,-		260
32	Elca II, 35 mm kamera			380
33	Kowa SER spejlrefleks med 2,0/50mm			120
34	Exakta Pocket 110 EF med org. emb.			10
35	Steky model III A med taske og org. trææske			650
36	Rajar No. 6 (bakelit)			280
37	Soho Ltd. London Model B (bakelit)			160
38	Olympus S			40
39	Ross Ensign Snapper			100
40	Yashica Aton med blitz			220
41	Minolta 16 MG + Minolta 16 MG-S			200
42	Exa II + Exa Ila			100
43	Canon IV SB 2 med Canon 50mm 1:1,2		3.500,-	4000
44	Hasselblad mikroskopadapler			60
45	Hasselblad adapter til Exakta optik			50
46	Hasselblad adapter med Carl Zeiss 25 mm 1:3,5			700
47	MEC 16 SB			240
48	Condor I			240

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	Carl Zeiss Pro-Tessar 4/115mm			180
50	Retina-Curtagon 2,8/35mm			160
51	Retina-Tele-Xenar 4/135mm			110
52	Eta Etareta (Made in Czechoslovakia)			60
53	Comet Bencini (italiensk)			20
54	Ricoh super 44 (2 øjet spejlrefleks)			150
55	Exa II + Exa Ila			120
56	Canon DIAL 35			260
57	Mentor (9x12 cm) med Tessar 4,5/16,5 cm			460
58	Trækamera (9x12 cm) med messingoptik Extra Rapid Aplanat			1150
59	Trækamera (9x12 cm) med 3 kassetter og optik			500
60	Mentor (9x12 cm) med optik Panorthoscopia No 1 (OFA emblem)			250
61	Rejskamera (18x24 cm) med messingoptik Hermagis			750
62	Seagull, kinesisk trækamera (9x12 cm) m/3 kassetter og taske			750
63	3 store album med albumin fotografier, hovedsageligt fra Italien			120
64	3 store album samt 1 mappe med albumin fotografier fra Italien og Europa			150
65	Novoflex T-NOFLEXAR 5,6/400 mm objektivhoved			110
66	ROBOT II m. Xenon 1,9/40 mm, 2 kassetter og B-taske	750,-		750
67	Leitz/Leica repro vekselslæde og projektionshoved			150
68	Pentacon auto 2,8/29 samt Jena T 2,8/50, begge m. 42 mm gevind			10
69	2 store fotos mærket hhv. Peter L. Petersen og Eifelt			30
70	Daguerreotyp (pigeportræt)		300,-	400
71	Daguerreotyp (kvindeportræt)		300,-	+
72	Carte de visite album (12,5 x 15,5 x 3,5cm.) m. danske billeder, smukt			300
73	Saltpapirbillede (ung herre) i ramme, (fotograf: E. Biebr, Hamburg)	250,-		400
74	2 Daguerreotypier (ægtepar), (fotograf: Georg E. Hansen)			500
75	2 stereobilleder, Frederiksberg Slot, (fotograf: I. B. Melchior)	100,-		100
76	4 stereobilleder, motiver fra Kbh., (fotograf Vilhelm Tilge)			200
77	"Objektiv" indbundet nr.21-25 (sjælden)	A		300
78	Fotopapir Ilford Multigrade, forskellige størrelser og overflader			60
79	Ifospeed RC blank 24x30 cm. kasse med 450 ark			260
80	Ilford Multigrade IV, pearl 50,8 cm x 30 meter			400
81	Papirfremkaldet Multiine i pulverform, 4x20 liter			150
82	Rebikoff color meter			40
83	Schneider Angulon 1:6,8 / 90 m. Synchr Compur			400
84	Schneider Symmar 1:5,6 / 180 (Linhof) m. lukker			700
85	Minolta - 16 MG m. tilbehør i præsentationsboks			200
86	Flexaret 2 øjet spejlreflex 6x6			100
87	Praktika Nova 1 med Helios - 44 -2			100
88	Voigtlander 6x9 klappkamera med rammese			70
89	Manfrotto aluminiumstativ til flash ell. lampe			100

Her var ting og sager med købere helt fra Kina

Bøger er godt for forståelsen!

hvilket må siges at være en god handel. Hele anvisningssalg blev afviklet i godt humør til stor glæde for alle parter. Samlet omsætning kr. 26.675,00. Formanden takkede for sæsonen og ønske god ferie. På gensyn til næste år. ●

Mødereferat

Torsdag 17. januar

Andreas Trier Mørchs foredrag i Billedklubben fortjente et bredere forum derfor indvilgede Andreas i denne gentagelse, som mere blev en overraskelse idet nyt indkommet materiale gjorde at historien om de Vestindiske øer blev endnu mere levende og interessant. De mange flotte billeder fra tiden Før & Nu var med til at mødeaftenen blev modtaget med klapsalver. Det sædvanlige 'skrot' blev afviklet til glæde for de fremmødte!

Et flot udvalg af bøger

Torsdag 21. februar

Beklageligvis havde 'sætternissen' undladt at annoncere aftenens foredragsholder, men heldigvis mødte den sædvanlige store skare frem for at høre Klaus-Eckard Riess fortælle om 'Nikon-familien' i rivende teknisk udvikling 1980-2000.

Det er næsten utænkeligt at Klaus kan 'tabe tråden', på den baggrund er det blot at læne sig tilbage i stolen lytte efter hvad han siger. De vidunderlige personlige oplevelser og betragtninger er guld værd. Til dette er der kun én ting at sige: bedre kan det ikke gøres. I tilgift får vi også glæde af at kunne bringe foredraget i Objektiv. Endnu en Objektiv-stjerne.

Vi kunne ikke undvære aftenens 'skrot' - derfor blev det hele solgt!

Torsdag 27. marts

Aftenens foredrag handlede om storformater. Jørn Jørs fortalte om de fordele som dette format har. På sin sædvanlige levende facon kunne han berette om brugen af formatet igennem tiderne, og om de store muligheder der er i den fremtidige digitale verden. Ved hjælp af medbragte dele, byggede han forskellige modeller af et moderne storformatkamera, samtidig med at vi fik de tekniske detaljer gennemgået. Hvem siger at mænd ikke kan multitaste! Efter foredraget var der rig mulighed for at røre ved tingene, samt at stille uddybende spørgsmål. Aftenen afsluttedes med det sædvanlige 'skrotbord'.

Lørdag 2. februar

Svend Erik Jeppesen

For første gang holdt vi jyllandsmøde på Fyn, nærmere bestemt i Østergades Forsamlingshus i Middelfart. Her har kommunen foretaget en større renovering og stillet nogle særdeles flotte lokaler til rådighed.

Dagen startede med loppemarked med en god stemning og en livlig handel, idet mange flere 'lopper' havde fundet vej, end det ellers har været tilfældet i Jylland de sidste par år. Også adskillige medlemmer fra den anden side af Storebælt havde fundet vej til Middelfart og beriget markedet med deres store udvalg af fotografika. Lad det endelig blive en vane.

Efter frokostpausen underholdt Niels Resdahl Jensen på slap line om objektivfatningens historie. Niels havde medbragt et stort udvalg af kameraer og objektiver til at illustrere både succeser og fiaskoer blandt en række objektivfatninger gennem 3/4 århundrede. Tilhørernes spørgelyst var stor, og spørgsmålene blev besvaret både sagligt og fornøjeligt af foredragsholderen, til hvem der skal lyde en stor tak for et spændende foredrag. Dagen sluttede med en fornøjelig gang 'skrotsalg', hvorefter deltagerne drog hjem efter et både hyggeligt og spændende møde. Næste møde i Middelfart afholdes lørdag den 27. september. Se programmet andetsteds i Objt.. ●

Svend Erik Jeppesen byder velkommen

Et rigtigt 'topmøde'

Niels Resdahl tabte ikke 'fatningen' Foto: Leif G. Jensen

Nye medlemmer:

Kaj Larsen
Degnetoftens 1,
5881 Skårup.

Philip H. Kofoed
Lyrbyvej 19,
3751 Østermarie.

Jörg Schlick
Ginsterweg 2
D-24536 Neumünster
Tyskland.

Ken Lyndrup
Åsum Bygade 12,
5240 Åsum
5240 Odense NØ.

Kjeld Nielsen
Grigsvej 47.B,
7500 Holstebro.

Kurth Johansen
Letlandsgade 3, 1.mf.
1723 København V.

Roskilde Lok. Arkiv
Dr. Masrgrethesvej 14,
4000 Roskilde

Støt
Danmarks Fotomuseum
bliv medlem af
venneforeningen på
www.fotomuseum.dk

Velkommen!

Salget af Leif Hammelevs stereoskopbilleder

Praktisk vejledning

Marmorbroen. Foto: Harald Cohen

St. Thomas, Vest Indien. Foto: America Illustrated

Ved anvisningssalget lørdag den 27. september i Middelfart og lørdag den 11. oktober i København begynder salget af Leif Hammelevs samling af danske stereoskopbilleder.

Der er mange spændende billeder, bl.a. fra Dansk Vestindien, Grønland og fra krigen 1864. I anvisningssalgslisterne er løbenumre fra Registranten anført for hvert lot.

På: www.objektiv.dk/medlemskab/hammelev.html kan man se/downloade en beskrivelse på 35 sider af hele samlingen ordnet efter løbenummer eller fotograf, og man kan se billederne med ganske få undtagelser. Da der er mange billeder, skal man væbne sig med tålmo-

dighed, hvis man har en langsom internetforbindelse.

De der ikke har netadgang kan bestille beskrivelsen og en CD med billeder, der kan vises på de fleste DVD-afspillere hos:

Peter Randløv
Klosterbakken 40,
3500 Værløse.
Tlf.: 4448-1427

For CD med billeder og beskrivelse som Pdf-fil vedlæg 25 kr. i frimærker.

For CD med billeder og 35 siders udskrift af beskrivelsen vedlæg 50 kr. i frimærker.

Anvisningssalgslisten til lørdag, d. 27.09.08 i Middelfart

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 2. sal, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif.gj@webspeed.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Contaflex beta, m. Pantar 2,8/45, Tele Pantar 4/75 og blitz			
2	Kodak retina lb, m. Xenar 2,8/50			
3	Kiev 60, m. 2,8/80 samt prisme, lysskakt og mellemring		600	
4	Carl Zeiss monocular 8x30 objektivforsats med brugsanvisning		350	
5	Zeiss Ikon Contaflex Super Neu, m. Tessar 2,8/50		300	
6	Kodak Retina IIa, m. Rodenstock Heligon 2/50 og BT		200	
7	Nikon bælgudstyr PB-4 med tilt og shift		250	
8	Kodak Retina næroptagelsessøger, sportssøger samt div. Kodakfiltre			
9	Zeiss Contaflex RAPID, m. Tessar 2,8/50 samt Ikon blitz			
10	Kodak IA Autographic			
11	"Kamerakavalkade gennem 150 år" & "Professionel fotografi – 100år"		150	
12	ADOX 300C med vekselmagasin, defect			
13	Zeiss Ikon sæt med 4 forsatslinser til Contaflex			
14	Yashica-C (6x6)			
15	Miranda bælgudstyr Focabell S			
16	Lots nr. 17-35 er stereoskopbilleder fra Leif Hammelevs samling:			
17	Dansk Vestindien LH703,704,750,751,765,833,836. I alt 7 stk.		210	
18	Grønland Th.Thomsen. LH783,812-816. I alt 6 stk.		180	
19	Cohen LH274,275,565,592-597. I alt 9 stk.		180	
20	Elfelt LH45,48,54,118,281,311,313,347,525,604. I alt 10 stk.		200	
21	Elfelt LH668-671, 675, 676,762-764,830-832. I alt 12 stk.		240	
22	Fangel LH162,164,169,170,181,210-212. I alt 8 stk.		160	
23	FSF LH215. GeorgE.Hansen LH689. H.Hansen LH168,690,847. 5stk		100	
24	Harboe LH698-702,717,725,767,768. I alt 9 stk.		180	
25	Høeg&Brøns LH515,612,705. HPJensen LH769-773. I alt 8 stk.		160	
26	LLParis LH567,568, Lindahl LH841, Melander LH774. I alt 4 stk.		80	
27	Hude LH58-66,68,70-73,75-80. I alt 20 stk.		200	
28	Hude LH191,103-108,110-117,119-123. I alt 20 stk.		200	
29	Hude LH145,146,148-150,153-161,174-177,179,180. I alt 20 stk.		200	
30	Hude LH206,207,216,221,223-225,227,232-243. I alt 20 stk.		200	
31	Hude LH297-306,308,310,318,324,343,344. I alt 20 stk		200	
32	Hude LH377-396. I alt 20 stk.		200	
33	Hude LH400-402,404-420. I alt 20 stk.		200	
34	Hude LH442-461. I alt 20 stk.		200	
35	Hude LH462-469,472-483. I alt 20 stk.		200	
36	Agfa Karat, m. Solinar 3,5/5cm. og BT			
37	Zeiss Ikon Contina II, m. BT og brugsanvisninger			
38	Zeiss Ikon Contaflex, m. Opton Tessar 2,8/45 og BT			
39	Polaroid SX70, i lys brun læder-BT			
40	Leica MR meter			
41	Leica Boowu nærfotosæt, I rød box			
42	2 stk. Lysmålere: Lunasix 3 med teleforsats og Sekonic L-8			
43	Voigtländer dobbeltsko i box			
44	Porcelænsfigur, karikatur af en fotograf	A		
45	4 objektiver	A		
46	7 standardkassetter 9x12 til Linhof	A/B		
47	Spejl til at betragte Visit/kabinetkort	A		
48	Ambrotypi	A/B		

Anvisningssalgslisten til lørdag, d. 27.09.08 i Middelfart

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif.gj@webspeed.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	Lunasix lysmåler	A		
50	Gernsheim: "A concise history of Photography" (A5 heftet)			
51	Nikon L35AF og Nikon L35TWAF			
52	Voigtländer Brillant			
53	3 miniaturrekameraer: Simod, Micro 110 og Crystar			
54	Topcon Unirex m. 2,0/50			
55	Minolta Hi-Matic C og Minolta Autopak 460T Tele			
56	Zeiss Ikon Contaflex II			
57	Carl Zeiss Jena Werra 1 m. B.taske samt 7 filtre og forsatslinser		250	
58	Helmut Nagel: "Zauber der Kamera", bog om Kodak-Nagel-Werk			
59	Franka Solida I og Adox Golf			
60	3 miniaturrekameraer: Six de Savoie, Petie og Hit			
61	Mikroma m. Milar 3,5/20 mm			
62	Argus C3 m. B.taske			
63	Canon Dial 35			
64	Yashica EZ-matic, EZ-matic 4 og Yashica MF-2			
65	Robot Vollautomat Star II m. højt fjederværk (50 optagelser) Radionar 3,5/38		800	
66	Tele-Xenar 5,5/200 til Robot Star		750	
67	Robot Kikkertsøger til 200 mm objektiv		750	
68	Boyer, fransk bakelitkamera 6x9			
69	Rollei A110 m. blitz			
70	Petri TTL m. 1,8/55 og Korinar 2,8/135			
71	Leitz minikikkert Trinovid 8x20. Som ny (Mint!)	A	1200	
72	Leitz afstandsmåler, lang. Som ny.	A	300	
73	Nagel Pupille m Leitz Elmar 3.5/5 cm og BT. Pæn og helt i orden. Sjælden	B	3500	
74	Zeiss Super Nettel, Chrom. I orden, men ikke så køn. Meget sjælden.	B/C	3000	
75	Rolleiflex 4x4,grå m blå skind (!). I orden.	B	500	
76	Canon Dial 35 m BT. I orden .Flot	A/B	300	
77	Akarette, m 3 objektiver. I orden.	B	250	
78	Agfa Record III. I orden og tager skarpe billeder. Som ny.	A	350	
79	Minolta 110 Zoom SLR. I orden.	A/B		
80	Bell 14 minikamera.	A		
81	Beltica II, m. Trioplan 2,9/50, org. emballage, BT og brugsanv.	A		
82	Felicetta BL35, m. Anastigmat Nordina.3,5/45 + org. emb. + brugsanv.			
83	Foinix 6x6 (Mess Foinix), m. AR Foinar 3,5/75 + org. emballage			
84	FED 5, m 2.8/55 mm. I orden. Flot.	A		
85	Gossen Sixtronet flashmeter af god kvalitet. I orden.	A/B		
86	Gossen Sixticolor farvetemperaturmåler. I orden. Som ny.	A		
87				
88				
89				
90				
91				
92				
93				
94				
95				
96				

Anvisningssalgslisten til lørdag, d. 11.10.08 i København

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 2. sal, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif.gj@webspeed.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Zeiss Ikon Catalogue 1936			
2	25 numre af OBJEKTIV samt diverse fotobøger			
3	Zeiss Ikon Contaflex Super Neu, m. Tessar 2,8/50			
4	Samling Hasselblad og Contax brochurer		150	
5	Zeiss Contaflex S, m. Tessar 2,8/50 i org. æske			
6	"How to Repair your own 35mm Camera" (225 sider, kopi)			
7	Carl Zeiss Pro-Tessar 3,5/35mm.			
8	Zeiss Contaflex I, m. Tessar 2,8/45			
9	2 stk. Cornwall-bøger med gamle annoncer samt 2 stk. "Blue Book"			
10	Mahogany kamera Ihagee Corona 9x17cm. uden objektiv			
11	Nikon F90 med Sigma Zoom 28-200 D, perfekt stand			
12	Nikon F801s med Tamron Zoom 28-200, perfekt stand			
13	Nikon Speedlight SB-27, perfekt stand			
14	Nikon L35AWAF (All Weather), blå farve krakeleret, funktion perfekt			
15	Nikon brugsvejledninger, 35 stk.			
16	Voigtländer Brillant			
17	Ricoh Mirai tallerken, Certificeret Delft porcelæn			
18	Zeiss Flektogon 4/25 til Exakta		300	
19	Pentaconsix med lysskakt og prismesøger samt mellemringe, defekt			
20	Carl Zeiss Sonnar 2,8/180 med Pentagonsix-bajonet			
21	Novoflex Noflexar 5,6/400 objektivhoved			
22	4 stk. tyske bøger om farvefotografering			
23	Lots nr. 24-42 er stereoskopbilleder fra Leif Hammelevs samling:			
24	Krigen1864. Junod LH706,707.JunodKopier867-873.Petersen516,517		200	
25	DanskVestindien LH849,858-862. I alt 6 stk.		180	
26	ArnholtzLH147,677-679. Benzen523,524. Brandt680. Brøns681-684		220	
27	Cohen LH598-603,685,828,855. I alt 9 stk.		180	
28	Elfelt LH605-607,647,650,655-658. I alt 10 stk.		200	
29	Elfelt LH659-668,834,835,864(=Elfelt nr. 4735). I alt 13 stk.		260	
30	Fangel LH213,214,226,273,687,688,766,844. I alt 8 stk.		160	
31	Harboe LH01-03, 610, 692-697. I alt 10 stk.		200	
32	OskarJohansen LH228,228,613,615. Kaysen LH566. I alt 5 stk.		100	
33	Kilburn LH842. Kjærstrøm LH708,709. Kodak LH842,865. I alt 5 stk.		100	
34	Hude LH08,09,11-15,30,33-43,56. I alt 20 stk.		200	
35	Hude LH081-100. I alt 20 stk.		200	
36	Hude LH124-136,138-144. I alt 20 stk.		200	
37	Hude LH185,186,188-201,203-205. I alt 20 stk.		200	
38	Hude LH244-249,268,269,283,285,287-296. I alt 20 stk.		200	
39	Hude LH345,346,357-365,367-371,373-376. I alt 20 stk.		200	
40	Hude LH421-423,425-441. I alt 20 stk.		200	
41	Hude LH484-503. I alt 20 stk.		200	
42	Hude LH372,397-399,504-510,513,514,526-528,824-827. I alt 20 stk.		200	
43	Trækamera defekt, Steinheil messingoptik med stikblænde		300	
44	Daguerreotypi – Mor med barn		300	
45	Kodak Duo 620		200	
46	Kodak A116 med griffel		200	
47	Nettel Stereokamera		400	
48	Voigtländer Brillant			

Anvisningssalgslisten til lørdag, d. 11.10.08 i København

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erlægger hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postoprævning. Den, der afgiver bud for trediemand hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen: **Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 1850 Frederiksberg C.**

tlf. 33 21 43 67 - e-mail: leif.gj@webspeed.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	2 stk. gl. fotoalbum			
50	Objektiv: Pentax SMC Takumar 1,8/55mm. (med 42mm. gev.)			
51	Blitz: Hama zoomflash AF28			
52	Lysmåler: Lunasix F			
53	Voigtländer Vito C, m. Color Skopar 2,8/32			
54	Zeiss Ikon Nettar 517/2 m. Novar 4,5/105			
55	4 stk. fotobøger: McKeown's, Jesper Høm, Nomad, Billedbog Køge			
56	Minolta Autocord 6x6 med CdS-måler			
57	Yashica, Yashinon-sæt tele/vidvinkel med søger til 2-øjet spejlrefleks			
58	Reprovit Ila med vekselslæde (komplet)			
59	Zeiss Ikon Contessa Nettel, m. Opton Tessar 2,8/45 og BT		500	
60	Porcelænsfigur, karikatur af en fotograf	A		
61	9 Magic Lantern Slides (håndkoloreret) (1910)	B		
62	Contax II, nr.B93314, m. Planar 1:3,5/35mm	A/B	1500	
63	Rolleiflex reservedele m.m., 1 Rolleiflash, 2 bagstykker	A		
64	Ambrotypi (tidlig F. Petersen)	A/B	300	
65	Ambrotypi (L. Motzfeldt, ca. 1868)	A/B	300	
66	Gernsheim: "A concise history of Photography" (A5, indbundet)			
67	Leica M2 med defekt søger		600	
68	Manfrotto Proff.stativ Mod.028, Panoramahoved Mod.136 & Auto-Dolly vogn			
69	Nettel Deckroulleau 6x9, m. Plaubel Anast. 2,9 (defekt rullegardin)			
70	Minolta XG-1, m. Minolta MD 2,0/50	A		
71	Nikon Autofocus m. AF NIKKOR 80mm.			
72	Canon Zoom Autofocus EF 4,5-5,6/80-200			
73	Gul Minolta Weathermatic AF 350 DL (vandtæt)			
74	Kasse med diverse gode optikker (8 stk.)			
75	Gl. 9mm. Smalfilmoptager, DEKKO, (bakelit)			
76	Liesegang Rax forstørrelsesapp., m. Cassar 3,5/50 + div. tilbehør			
77	2 stk. Rodekasser			
78	Vitessa T (adskilt), m. kontursøger, Color-Skopar 2,8/50 + Skoparet 3,4/35			
79	Zeiss Contina, m. b-måler og Novar 3,5/45			
80	Exa II, m. Primagon 4,5/35 + Weimar b-måler, samt adskilt Tessar 2,8/50			
81	Diverse fotoblade, bl.a. Leica			
82	Ikonta 6x6, m. Tessar 3,5/75, samt 2 stk. Isolette II, m. hhv. Pronto/Prontor SVS			
83	Leitz Pradovit CA2500, m. Elmaron 2,8/150 & 4/250 samt fjernbetj.			
84	Pentax ME super, m.Pentax-A Zoom 3,5-4,5/35-70 samt Pentax blitz			
85	Falcon Deluxe 2,5x kikkertbrille i etui			
86	Lubitel 2 (6x6 bakelit TLR), m. Lomo 4,5/75			
87	EWEM Stereobinokel (stereobetrakter med H/V ombytning af billeder)		200	
88	Cine-Kodak ROYAL Magazine kamera, m. Cine-Ektar 1,9/25			
89				
90				
91				
92				
93				
94				
95				
96				

MØDERÆKKEN

18/9 - 27/9 (Middelfart) 11/10 - 16/10 - 20/11 - 4/12

Torsdag 18. september

SEKS HISTORISKE KAMERAER

Vi begynder aftenen med at præsentere medlemmernes 'sommerfund'.

Herefter fortæller Klaus-Eckard Riess historier om Strindbergs 'Gersau-kamera', det berømte brevduekamera 'Doppel Sport', Messler's maskingeværkamera, Studio-Rollei, Medalist og Gulliver-Contax. Alle disse kameraer har deres egen historie. Causeriet vil blive ledsaget af dias.

Vi afslutter aftenen med salg af sommerens medbragte 'skrot'.

Lørdag 11. oktober

Østerbrohuset - Århusgade 103, København Ø.

Mødetid kl. 13:00

LOPPEMARKED & ANVISNINGSSALG

Kl. 13:00 Formanden Svann Hugo byder velkommen og loppemarkedet begynder.

Kl. 15:00 Anvisningssalget begynder, det opstillede fotografika skal være nummereret og anbragt i nummerfølge.

Kl. 16:00 afsluttes.

Torsdag 16. oktober

STEREOSKOPKLUBBEN 100 ÅR

Peter Randløv vil fortælle om stereoskopisk fotografering Før & Nu. Stereoskopklubbens historie levendegøres med 3-D lysbilleder fra de ældste billeder i klubbens Mønstersamling til nutidig fotografering med analogt og digitalt udstyr.

Der bliver også vist historiske stereoskopbilleder fra Leif Hammelevs bog om krigen mellem Tyskland og Danmark i 1864.

Det medbragte 'SKROT' afskydes som afslutning!

Jyllandsmøde

Lørdag den 27 september

Østergades Forsamlingshus

Østergade 33, Middelfart

Loppemarked

foredrag og

anvisningssalg

09:30 Lokalet åbnes

10:00 Loppemarkedet begynder, medbring gerne nogle spændende ting

11:30 Frokostpause

12:30

Stereoskopisk fotografering - kameraer, Billedregistranten, Stereoskopklubben og stereoskopiske undervandsbilleder.

Formanden for Stereoskopklubben Søren Hertz-Christensen, vil fortælle om stereoskopisk fotografering, stereoskopkameraer, registranten over 11.000 gamle danske stereoskopbilleder og selvfølgelig Stereoskopklubben, der netop i år fylder 100 år.

Til sidst vil der være et lysbilledshow med hovedvægten på stereoskopiske undervandsoptagelser.

14:30 Anvisningssalget begynder

Nærmere information om Stereoskopklubben findes på klubbens hjemmeside:

www.stereoskopklubben.dk

www.sitecenter.dk/sorenhertz

NB: Storebælt ingen hindring.

Torsdag 20. november

Fra Compur til nedtur

Klaus-Eckard Riess har taget compurlukkerens udvikling og betydning for den tyske industri under sin kyndige 'lup'.

Causeriet bliver præsenteret ved en række dias. Der afsluttes med salg af 'isenkram' fra medlemmernes gemmer.

Lørdag 4. december

ANVISNINGSSALG

Østerbrohuset-Århusgade 103, København Ø

(Bemærk: 1. torsdag i måneden)

Kl. 19:00 (bemærk: tidspunktet)

Årets store anvisningssalg bestyres af **Andreas Trier Mørch og Svann Hugo.** Fotografika opstilles i nummerfølge.

GOECKER

Professionel imaging

Hejrevej 37
2400 København NV
www.goecker.dk

NJAL FOTO

Njalsgade 22
2300 København S
www.njalfoto.dk

CHRISTIANSHAVNS FOTO

Brugt fotoudstyr købes.
Vurdering, køb, salg og bytte.

Torvegade 55
1430 København K
Tlf.: 1257 7871

NIVÅ FOTO

Nivå Center 88
2990 Nivå
Tlf.: 4914 1804

NORTHERN LIGHT GALLERY

Køb & salg: Fotografier 1839-2008
Salg af: Opbevaringsmaterialer, fotobøger

www.nlg.dk adaneman@nlg.dk Tlf.: 3860 5942

FOTOHISTORISK MUSEUM

Telefon: 4078 8503
www.fotohistoriskmuseum.dk

BESTYRELSE & REDAKTION

Formand:

Svenn Hugo
Orebyvej 27.
4990 Sakskøbing.
Tlf: 5470-5595
Vildmanden@email.dk

Næstformand &

Anvisningssalgsleder:

Leif Germann Jensen
Gl. Kongevej 172 c. II.
1850 Frederiksberg C.
Tlf: 3321-4367 (mellem kl. 10-11)
Leif.gj@webspeed.dk

Redaktør:

Flemming Berendt
Teglgårdsvej 308,
3050 Humlebæk.
Tlf: 4919-2299
dfs@post.tele.dk
www.objektiv.dk

Kasserer:

John C. Mikkelsen
Kystvejen 42,
5466 Asperup
Tlf: 6448-1021
Je.jo.mi@mail.dk
Giro konto nr. 150 6447
SWIFT-BIC: DABADKKK
IBAN: DK35 300000015064 47

Bestyrelsesmedlem:

Allan Bunton
Vanløse Allé 70, II. tv.
2750 Vanløse.
Tlf: 3871-0091

Møder vest for Storebælt:

Svend Erik Jeppesen
Arnakvej 74,
8270 Højbjerg.
Tlf: 8627-2124
sej8270@yahoo.dk
Møder vest for Storebælt:
September/oktober og januar/februar

Webmaster:

Leif Johansen
Tlf.: 7452-6038
leif@dagnyleif-johansen.dk

Økonomi & adresseændring:

Kontingent: Danmark kr. 350,- Norden og øvrige Europa kr. 375,-
Medlemsperiode: 1. januar til 31. december.
Girokort fremsendes i december.
Indmeldelse pr. 1/10-31/12 kr. 85,-
Objektiv udsendes i april/september/december + temanummer.

Anvisningssalgsbetingelser:

Tilmelding af fotografika pr. post eller E-post senest 1. marts, 1. august og 1. november.
Henvendelse: Leif Germann Jensen, Gl. Kongevej 172 c, II, 1850 Frederiksberg C.
Tlf.: 3321 4367 (mellem 10-11).
Medlemmer kan fremsende BUD pr. tlf. brev eller E-post

Medlemskab af DFS er obligatorisk for deltagelse i anvisningssalg. Sælger og køber betaler hver 12,5% i salær til DFS.

Anvisningssalg afholdes ved generalforsamlingen i Middelfart i april, samt vest for Storebælt i september/oktober.

Desuden i København i oktober og december. Loppemarkeder afholdes i januar/februar samt april og oktober.

Møder i København:

Den 3. torsdag i månederne september-marts
I Østerbrohuset, Århusgade 103. Tlf: 3538-1294

DFS hjemmeside:

www.objektiv.dk

Indholdsfortegnelse for Objektiv indtil nr.115:

www.objektiv.dk/objektiv/objall.htm

Database over alle artikler i Objektiv:

www.objektiv.dk/objektiv/startbase.php

Danmarks Fotomuseum

Hjemmeside www.fotomuseum.dk

Æresmedlemmer:

Flemming Berendt
John Philipp
Kurt Petersen

Følgende har bidraget med materiale og andet:

Danmarks Fotomuseum, Fotografisk Museum i Tallin, Substanz, Classic Camera, Milano og Flemming Berendt (arkiv).

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet, samt dele deraf, er KUN tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab. No part of this publication may be reproduced in any form without permission in writing from DFS.

Copyright 2008. ISBN 0107-6329.

Tryk: Strandbygaard Grafisk A/S.
Trykkerivej 2. 6900 Skjern.

PHOTOGRAFICA

SKINDERGADE 41 • 1159 KØBENHAVN K • TEL 33 14 12 15 • WWW.PHOTOGRAFICA.COM

